

Aan de leden van de raad

datum **13 JAN 2016**
ons kenmerk
uw brief van
uw BSN
uw kenmerk
behandeld door **Mw. L. van Berkel**
onderwerp **Recreatieve visies, meerjaren uitvoeringsprogramma en
informatieve bijeenkomst op 29 februari 2016**
bijlage(n) **Twee**

Geachte leden van de raad,

Er zijn in de periode 2014- 2015 in Rijn- en Veenstreek verband (Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Kaag- en Braassem) twee visies tot stand gekomen. Het toekomstperspectief Rijn- en Veenstreek en het Recreatieprogramma Groene Hart hebben nadrukkelijk een relatie met elkaar. In beide documenten wordt de focus wordt verlegd van natuur- en landschapsontwikkeling naar de gebruikspotentie en de attractieve waarde van de plek of de streek.

De samenhang van deze twee documenten krijgt zijn beslag in een Flexibel Meerjaren Uitvoeringsprogramma voor de Rijn- en Veenstreek. De gemeenten Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Kaag en Braasem werken gezamenlijk aan dit uitvoeringsprogramma. Naar verwachting verschijnt het concept van het flexibel meerjaren uitvoeringsprogramma in het eerste kwartaal van 2016. Dit uitvoeringsprogramma zal t.z.t. aan de raad worden voorgelegd.

Bij behandeling van de begroting 2016 heeft de portefeuillehouder Recreatie toegezegd een informatieve / brainstormbijeenkomst te organiseren over recreatie. Wij stellen een interactieve bijeenkomst voor waar naast informatiedelen, voldoende gelegenheid is om suggesties in te brengen om activiteiten te ontplooiën.

Naast informatie over de stand van zaken van het opstellen van het flexibel meerjaren uitvoeringsprogramma voor de Rijn en Veenstreek, kunnen wij u informeren over de inzet van stichting Kaag en Braassem Promotie in 2016 en de stand van zaken van het themabestemmingsplan Recreatieve Impuls en het werven van grootschalige marktpartijen op het gebied van recreatie.

Op voorstel van de agendacommissie wordt deze bijeenkomst gehouden op 29 februari 2016. We zenden u t.z.t. een programma voor de bijeenkomst.

Bijgaand zenden wij u het Toekomstperspectief Rijn- en Veenstreek en Programma Recreatie Groene Hart.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Kaag en Braassem,
de gemeentesecretaris,
M.E. Spreij

de burgemeester,
mr. K.M. van der Velde-Menting

Toekomstperspectief

Landschap Rijn- en Veenstreek

Toekomstperspectief

Landschap Rijn- en Veenstreek

Een rapport in opdracht van de gemeenten Alphen aan den Rijn, Kaag & Braassem
en Nieuwkoop met bijdragen van de Provincie Zuid-Holland

Amersfoort, september 2015

VOORWOORD

In 2008 is voor het landschap van de gemeenten Alphen aan den Rijn, Kaag en Braassem en Nieuwkoop – die samen de Rijn- & Veenstreek vormen – een Land-schapsontwikkelingsplan opgesteld. Sinds die tijd is er veel veranderd. Door de fusie van de drie gemeenten Boskoop, Rijnwoude en Alphen aan den Rijn is nieuw grondgebied aan de Rijn- & Veenstreek toegevoegd. Ook zijn er in regioverband ontwikkelingen gaande. Zo wordt er een gebiedsvisie voor Groene Hart Zuid-Hol-land opgesteld, en wordt recreatie en toerisme in het Groene Hart steeds meer als één van de belangrijke economische dragers van het gebied gezien.

De gemeenten midden in het Groene Hart hebben het grootste areaal aan buitengebied per hoofd van de bevolking van Zuid-Holland. Dit buitengebied biedt de gemeenten grote kansen.

Om de krachten van het gebied en de kansen daarvan optimaal te kunnen benutten, is het noodzakelijk om deze goed in beeld te hebben en een focus te formule-ren waar publieke en private partijen op kunnen inzet-ten. Door het bundelen van krachten en het richten van de energie op die onderwerpen waar versterking van de kracht plaatsvindt, kan er optimaal resultaat bereikt worden.

Aan de hand van vier thema's Water, Natuur, Cultuur-historie en Recreatie wordt het Groen-blauw Raam-werk in beeld gebracht en wordt duidelijk waar de kracht van Rijn- en Veenstreek ligt. Daarbij is het essenti-eel dat aangesloten wordt op de ontwikkelingen die in onze omliggende regio's plaatsvinden.

Kees van Velzen, wethouder Alphen aan den Rijn
Yvonne Peters, wethouder Kaag en Braassem
Frans Buijsers, burgemeester Nieuwkoop
Guus Elkhuizen, wethouder Nieuwkoop

Alphen aan den Rijn

Kaag en Braassem GEMEENTE

nieuwkoop

Inhoud

VOORWOORD	04
INLEIDING	06
1 POSITIE VAN HET LANDSCHAP VAN DE RIJN- EN VEENSTREEK IN HET GROTERE GEHEEL	08
2 INITIATIEVEN, PROJECTEN IN HET LANDSCHAP RIJN- EN VEENSTREEK	10
Trends en ontwikkelingen	10
Initiatieven	10
Natuur en natuurbeleving	11
Water en waterrecreatie	12
Recreatieve voorzieningen en routes	13
Infra en verstedelijking	15
Totaalkaart initiatieven	16
3 GROEN-BLAUWE RAAMWERK	18
Laag 1: kansen voor de landbouw	20
Laag 2: kansen voor natuur en natuurbeleving	21
Laag 3: cultuurhistorie als kans	22
Laag 4: kansen voor recreatie	23
Kaart: Groen-blauwe Raamwerk	28
4 NAAR EEN SAMENWERKINGS- EN UITVOERINGSPROGRAMMA	30

INLEIDING

Het Toekomstperspectief voor het landschap in de Rijn- en Veenstreek is het resultaat van een samenwerkingsproces tussen de gemeenten Alphen aan den Rijn, Kaag en Braassem en Nieuwkoop, de Provincie Zuid-Holland en een groot aantal betrokkenen. Het Toekomstperspectief vormt een koers voor de verdere ontwikkeling van het landschap in het centrale deel van het Groene Hart van de Randstad.

Verschillende partijen, publieke en private, ontplooiën initiatieven en investeren in de gebruiksmogelijkheden en de kwaliteit van het landschap. Het Toekomstperspectief brengt samenhang tussen de verschillende landschappelijke thema's (water; natuur; recreatie, cultuurhistorie) en tussen de verschillende gebieden in dit deel van het Groene Hart en zorgt ervoor dat de verschillende initiatieven en projecten zo kunnen worden ingezet, dat kwaliteit en samenhang worden toegevoegd aan het landschap in de drie gemeenten. Het Toekomstperspectief zorgt ervoor dat investeringen trefzeker zijn in tijden waarin de budgetten voor aanleg en onderhoud onder druk staan. Het Toekomstperspectief stelt prioriteiten (wat eerst, wat later) en geeft perspectief aan de samenwerking en de verantwoordelijkheden van de betrokken partijen. Het Toekomstperspectief wordt ontwikkeld voor de periode tot 2020 met een doorkijk naar 2030 en is opgebouwd uit een initiatievenkaart en een Groen-blauw Raamwerk.

De kernboodschap van het Toekomstperspectief is drieledig:

- zet gemeenschappelijke energie op het samen met initiatiefnemers tot uitvoering brengen van de initiatieven en projecten die voor het landschap op de rol staan
- creëer en bundel middelen (menskracht, kennis, creativiteit, geld) in projecten die het Groen-blauwe Raamwerk ondersteunen
- en gebruik dit met diverse partijen als gemeenschappelijke 'stip op de horizon' om het recreatief-toeristisch potentieel van het landschap verder te ontwikkelen en op deze manier bij te dragen aan de economische vitaliteit van de Rijn- en Veenstreek.

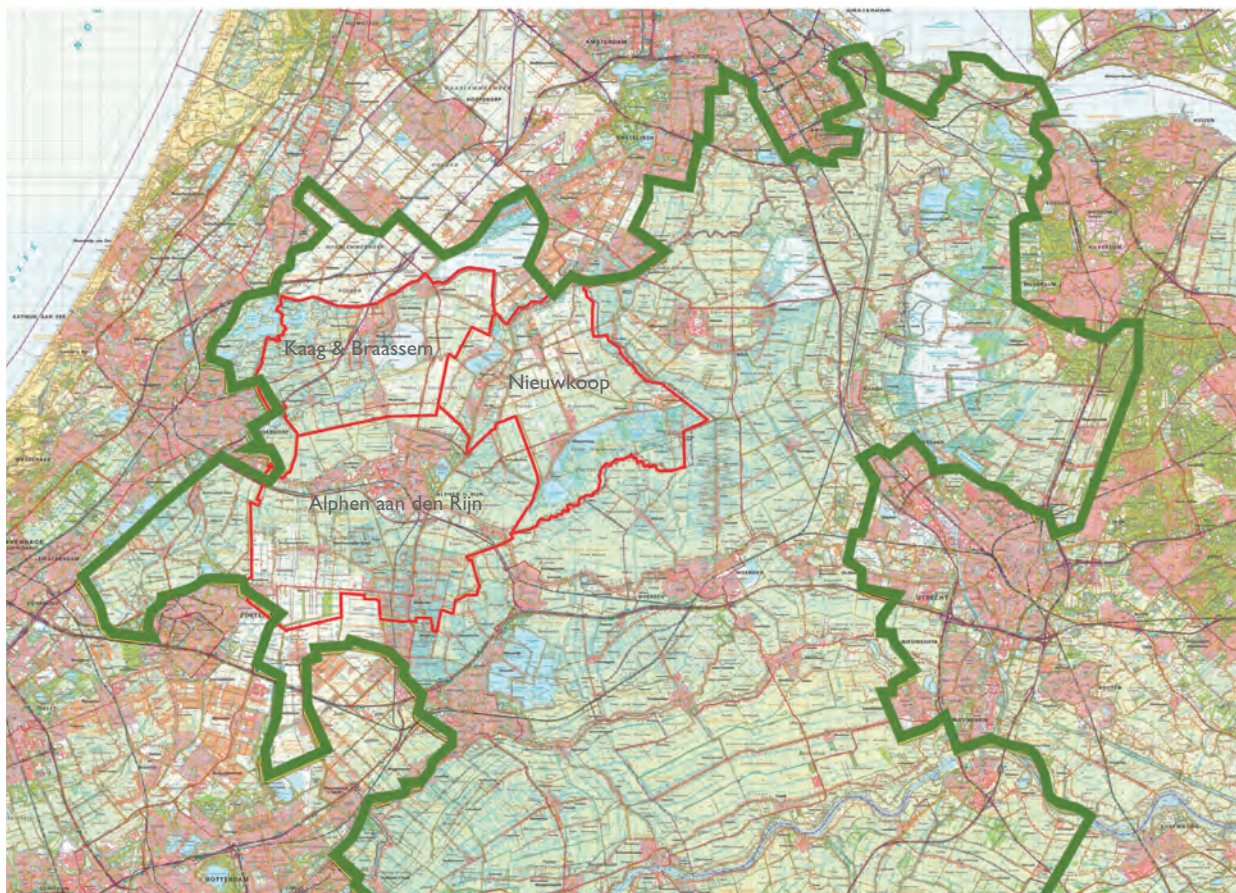
Het Toekomstperspectief is tot stand gekomen in drie stappen. De basis wordt gevormd door een Quick Scan van het landschap van de Rijn- en Veenstreek, uitgevoerd in het najaar van 2014. Daarin is op basis van bestaande beleidsdocumenten een verkenning gedaan naar de kwaliteiten, kansen en opgaven in het landschap van de Rijn- en Veenstreek. Met dat materiaal als vertrekpunt heeft in november 2014 en januari 2015 een tweetal werkbijeenkomsten plaatsgevonden met een aantal bij de landschapsontwikkeling in het gebied betrokken instanties en actieve bewoners. De eerste bijeenkomst was gewijd aan de opgaven voor het landschap en de tweede aan de initiatieven en projecten, die worden ondernomen en op stapel staan. Daar tussendoor vond – als voorbereiding op de tweede werkbijeenkomst – een workshop met een aantal 'stakeholders' plaats.

Deze rapportage gaat van start met een schets van de **positie** van het landschap in de Rijn- en Veenstreek in het grotere geheel.

Vervolgens wordt een beeld gegeven van de **initiatieven** die door de verschillende partijen worden ontwikkeld in het landschap van de Rijn- en Veenstreek. Deze initiatieven vormen de 'motor' voor de ontwikkeling van de gebruiksmogelijkheden en kwaliteiten van het landschap.

In hoofdstuk 3 wordt een gemeenschappelijk perspectief voor de verschillende initiatieven ontwikkeld: **het Groen-blauwe Raamwerk**. Dat is het samenhangende geheel van waterverbindingen, historische en landschappelijke structuren, routes en kerngebieden dat het landschap van de Rijn- en Veenstreek bij elkaar houdt en ontsluit.

De rapportage eindigt met een opstap naar het vervolg. In het hoofdstuk **'Naar een samenwerkings- en uitvoeringsprogramma'** wordt een aanzet gegeven voor de manier van samenwerken tussen en de rollen van de partijen die bij de verdere ontwikkeling van het landschap zijn betrokken. Ook wordt aangegeven hoe de stappen richting een uitvoeringsprogramma er uit zouden kunnen zien.

Landschap en de gemeenten van de Rijn- en Veenstreek in het Groene Hart

Mijn groen – Ons groen

Dit toekomstperspectief is een product van de samenwerking tussen de gemeenten Alphen aan den Rijn, Kaag en Braassem en Nieuwkoop en de provincie Zuid-Holland. Voor het opstellen ervan is gebruik gemaakt van de resultaten en methodes van het project *Mijn groen – Ons groen*. Dit project ontwikkelt samen met andere regio's in Europa een aanpak om bottom-up een groenblauw netwerk te ontwikkelen dat zoveel mogelijk ecosysteemdiensten levert aan de mens. Vanuit dit Europese programma GIFT-T! heeft de Europese Unie ook meebetaald aan de opstelling van dit toekomstperspectief. Zie voor meer informatie www.mijngroenonsgroen.nl en www.gift-t.eu.

POSITIE VAN HET LANDSCHAP VAN DE RIJN- EN VEENSTREEK IN HET GROTERE GEHEEL

De Rijn- en Veenstreek is zowel over land als over water goed bereikbaar

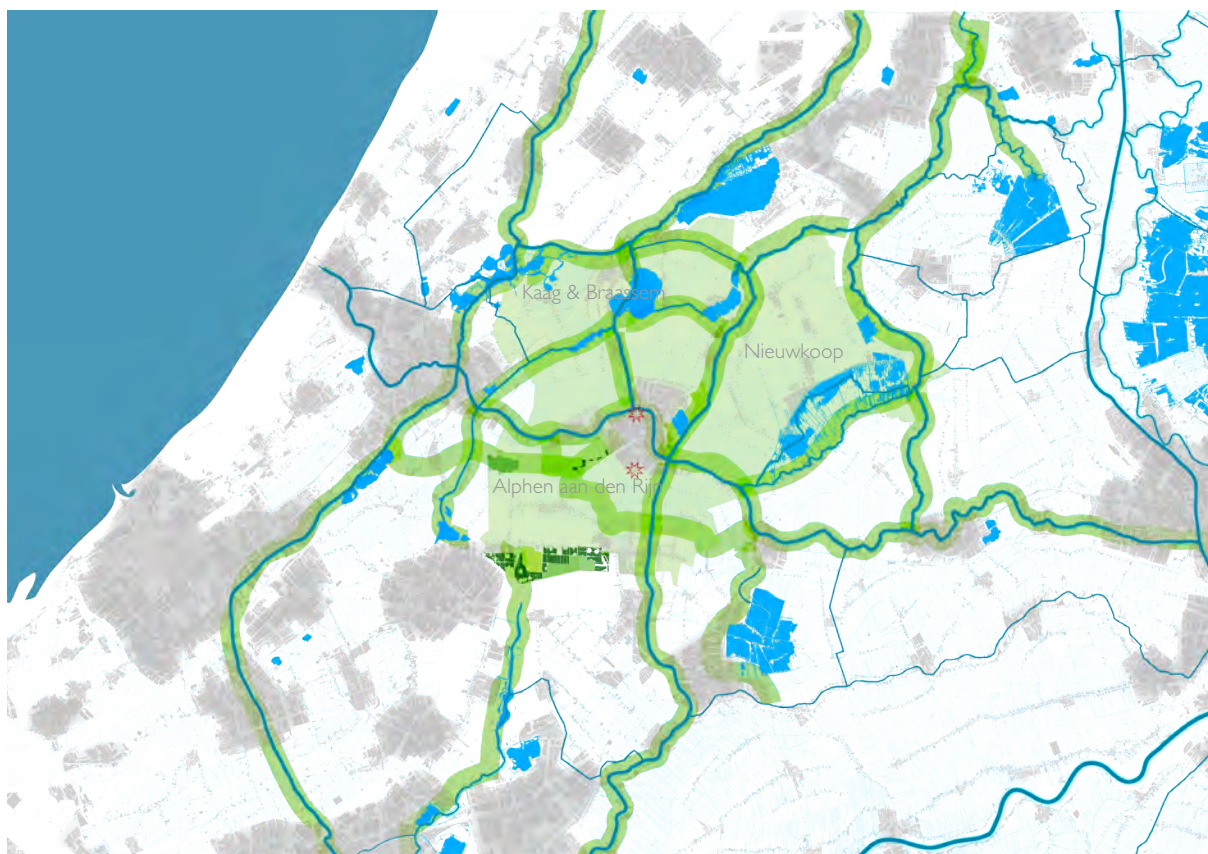
Het omvangrijke buitengebied van de Rijn- & Veenstreek en het afwisselende landschap midden in het Groene Hart bieden grote kansen. Het grote potentieel aan bezoekers vanuit alle windrichtingen van de omliggende Randstad maakt het gebied aantrekkelijk voor vestiging van ondernemingen in de (sportieve) recreatie. De actieradius van het Rijn- & Veenstreek landschap is groot: per trein, boot, auto, (elektrische) fiets is het landschap goed en vlot bereikbaar.

Waternetwerk in het hart van de Randstad

Sterke troef is de positie van de Rijn- & Veenstreek in het hart van het waternetwerk dat de Hollandse Plassen onderling verbindt. De Hollandse Plassen kunnen qua wateroppervlak concurreren met de Friese meren,

Het uitgebreide fietsnetwerk trekt al veel fietsers naar de regio, zoals hier langs de Ringvaart

Verankering van het landschap van de Rijn- en Veenstreek in het grotere geheel middels een Groen-blauw Raamwerk

Kromme Mijdsrecht: onderdeel van de groen-blauwe verankering (Google Maps)

maar het gebied kent een minder goede doorvaarbaarheid dan de Friese regio. **De regio kan zich als watersportgebied beter op de kaart zetten. Nieuwe verbindingen, havens, afmeerplekken en voorzieningen in de Rijn- en Veenstreek kunnen de attractiviteit van het vaarnetwerk nog aanzienlijk verbeteren.**

Veelzijdig landschap

Een tweede sterke troef is de rijkdom aan verschillen in het landschap en het gebruik van de Rijn- & Veenstreek. Alles wat het Nederlandse landschap internationaal bekend maakt, komt hier samen: polders, veenweidegebieden, molens, linten, erfgoed en streekproducten (boter, kaas en sierteelt).

Vanuit alle windrichtingen en grote stedelijke agglomeraties zijn er aantrekkelijke wandel- en fietsroutes langs landschappelijke structuren, watergangen en plassen, die een mooie entree vormen naar het landschap van de Rijn- & Veenstreek. In het noorden is dat het landschap van de Amstel. Vanuit het oosten het landschap van de Nieuwkoopse Plassen en de Meije, vanuit het zuiden prikt de Rottewig het gebied in en vanuit het westen zijn dat het landschap rond de Kaag en Braassem en de Groen-Blauwe Slinger. **Hoe aantrekkelijker deze 'molenwieken' worden, des te groter de verleiding om daadwerkelijk het 'Groene Hart van Holland' op te zoeken.**

2 INITIATIEVEN, PROJECTEN IN HET LANDSCHAP VAN DE RIJN- EN VEENSTREEK

Werkbijeenkomst I: schetsen van het Groen-blauwe Raamwerk

Trends en ontwikkelingen

Tijdens de eerste werkbijeenkomst is een aantal trends en ontwikkelingen (tijdshorizon 2030) onder elkaar gezet, waar bij de doorontwikkeling van het landschap rekening mee gehouden moet worden. Initiatieven en projecten die in het landschap worden ontwikkeld zijn des te succesvoller als ze inspelen op de gesignaleerde ontwikkelingen. In het kort:

Ontwikkelingen op gebied van de omvang en aard van de recreatieve vraag:

- groei van de activiteiten en gebruik van het landschap door stedelingen. Er is sprake van een sterke maatschappelijke vraag vanuit de stedelijke agglomeraties rondom de Rijn- en Veenstreek heen en vanuit de streek zelf naar recreatief en sportief gebruik en natuurbeleving in het landschap
- toename van leefstijlen die gepaard gaat met de ontwikkeling van veel verschillende wensen op gebied van recreatie en natuurbeleving; het bieden 'voor elk wat wils' is een belangrijke uitdaging; hiermee is er sprake van een gewenste differentiatie van het aanbod
- meer specifiek: in de twee komende decennia vormen ouderen, die tijd en geld te besteden hebben, een grote groep recreanten
- gezondheid, leefbaarheid en zorg worden steeds belangrijker recreatieve thema's
- het landschap wordt meer en meer decor voor evenementen op gebied van cultuur, sport, recreatie en natuur

Ontwikkelingen op gebied van ICT en nieuwe media:

- intensief gebruik van de mogelijkheden, die internet en sociale media bieden, leidt tot nieuwe vormen van marketing, publieksparticipatie, arrangementen en nieuwe typen activiteiten in het landschap

Ontwikkelingen op gebied van de landbouw:

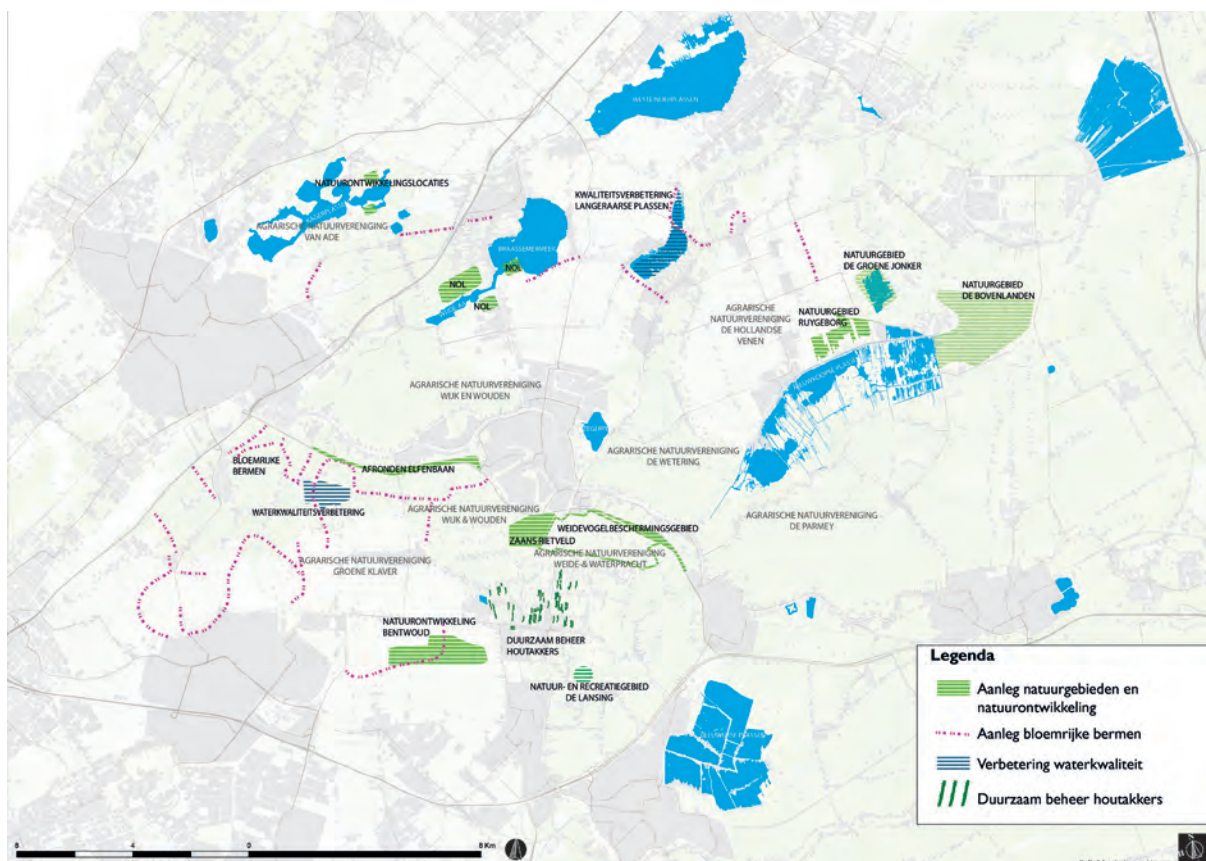
- er is sprake van verdere intensivering en schaalvergroting in de landbouw en verdere groei van de bebouwing op erven van de schaalvergroterende agrarische ondernemingen
- daarnaast zijn er bedrijven die zich juist richten op een mix van functies; daarbij worden verblijf, zorg, attracties en streekproducten aangeboden op het erf
- vrijkomende agrarische erven door beëindiging van de bedrijfsvoering bieden kansen voor nieuwe functies in het landschap

Klimaatverandering

- klimaatverandering (met name waterberging in natte tijden en verziltingsbestrijding en dijkstabiliteit in tijden van droogte) en energietransitie (locaties voor windmolens en zonnepanelen) leiden tot aanpassingen in gebruik en verschijningsvormen in het landschap

Initiatieven

In de aanloop naar de stakeholders-workshop en de tweede werkbijeenkomst zijn de initiatieven en projecten, die in het landschap van de Rijn- en Veenstreek op stapel staan, op een rij gezet. Het overzicht dat in dit hoofdstuk wordt gepresenteerd geeft een goed beeld

Initiatieven en projecten natuur

Nieuwkoopse Plassen (www.national-geographic.nl)

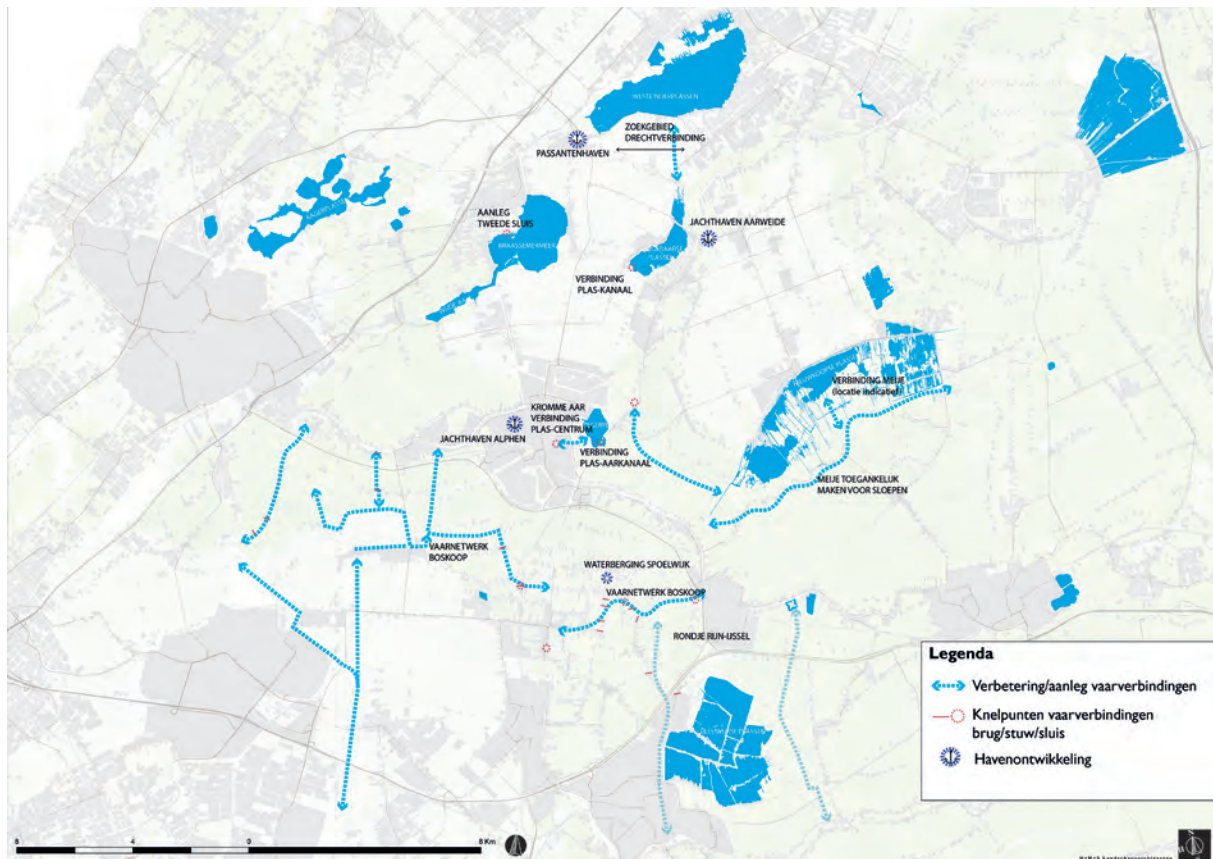
Karakteristieke houtsingels in Boskoop, belangrijk voor de natuurwaarde van het gebied

van wat de diverse partijen, ondernemers en betrokkenen aan kansen zien en met het landschap van plan zijn. Voor het overzicht zijn de initiatieven en projecten gegroepeerd in de thema's: natuur; water; recreatie en weginfrastructuur & verstedelijking. Het overzicht geeft een momentopname van de nu bekende en ingebrachte initiatieven en projecten. Vanzelfsprekend komen hier in de toekomst nieuwe initiatieven bij. Het overzicht geeft de richting aan van de door initiatiefnemers gewenste doorontwikkeling van het landschap.

Natuur en natuurbeleving

Veel instanties en vrijwilligers zijn betrokken bij het ontwikkelen en beheren van de natuur in de Rijn- en Veenstreek. Natuur vormt een belangrijk onderdeel van de kracht van het landschap in de Rijn- en Veenstreek en is gebaat bij draagkracht en energie. De Nieuwkoopse Plassen met Ruygeborg, Groene Jonker en de Bovenlanden gaan samen een groot aaneengesloten natuurcomplex vormen aan de oostkant van de

Rijn- en Veenstreek. Aan de westzijde verstevigen de natuurontwikkelingslocaties langs het Braasmeermer; Wijde Aa en Kagerplassen de kansen voor de natuur en het landschappelijk imago aan de kant van de Leidse regio. Aan de zuidzijde doet het halfopen landschap dat onderdeel is van het Bentwoud hetzelfde. Belangrijk is ook het robuust maken van de natuurlijke kwaliteiten in de strook tussen Boskoop en Alphen ten zuiden van de N11. Tussen de Wilck en de Gouwe realiseren vereende krachten hier een reeks natuurcomplexen, ecologische verbindingen en weidevogelbeschermingsgebieden. Ook elders in de Rijn- en Veenstreek zijn agrarische natuurverenigingen actief om het – vanwege doorsnijding en versnippering bedreigde – weidevogelareaal heel en groot te houden. De houtakkers, die in het Boskoopse kwekerij-landschap doorgaande noord-zuid verbindingen vormen, zijn dragers van ecologische waarden. En tenslotte verrijken 'bloemrijke bermen' de natuur en de natuurbeleving in het open landschap.

Initiatieven en projecten watersysteem en waterrecreatie

Water en waterrecreatie

Water en waterrecreatie – daar was grote overeenstemming over tijdens de werkbijeenkomsten – vormen een belangrijke kracht en kans voor de economische ontwikkeling van de Rijn- en Veenstreek.

Wat betreft waterbeheer heeft het waterschap een aantal waterbergingsprojecten langs de boezems op de agenda staan. Waterkwaliteitsverbetering van de Lange-raarse Plassen en in het gebied ten zuiden van de N11 bij de Weipoortsevlief staat op de agenda.

Daarnaast krijgt het onderhoud van de eeuwenoude boezemkades in de komende periode aandacht. Waar mogelijk zouden de versterkte kades toegankelijk moeten worden voor fietsers en wandelaars, in geval ze dat nog niet zijn. Ook de capaciteit van het boezemstelsel kan in geval van zware clusterbuien in de Randstad in gevaar komen. Mochten er nieuwe boezemverbindingen op de agenda komen, dan is het heel interessant om die zo in te richten dat ze de 'doorwaadbaarheid' en de mogelijkheden voor de watersport versterken.

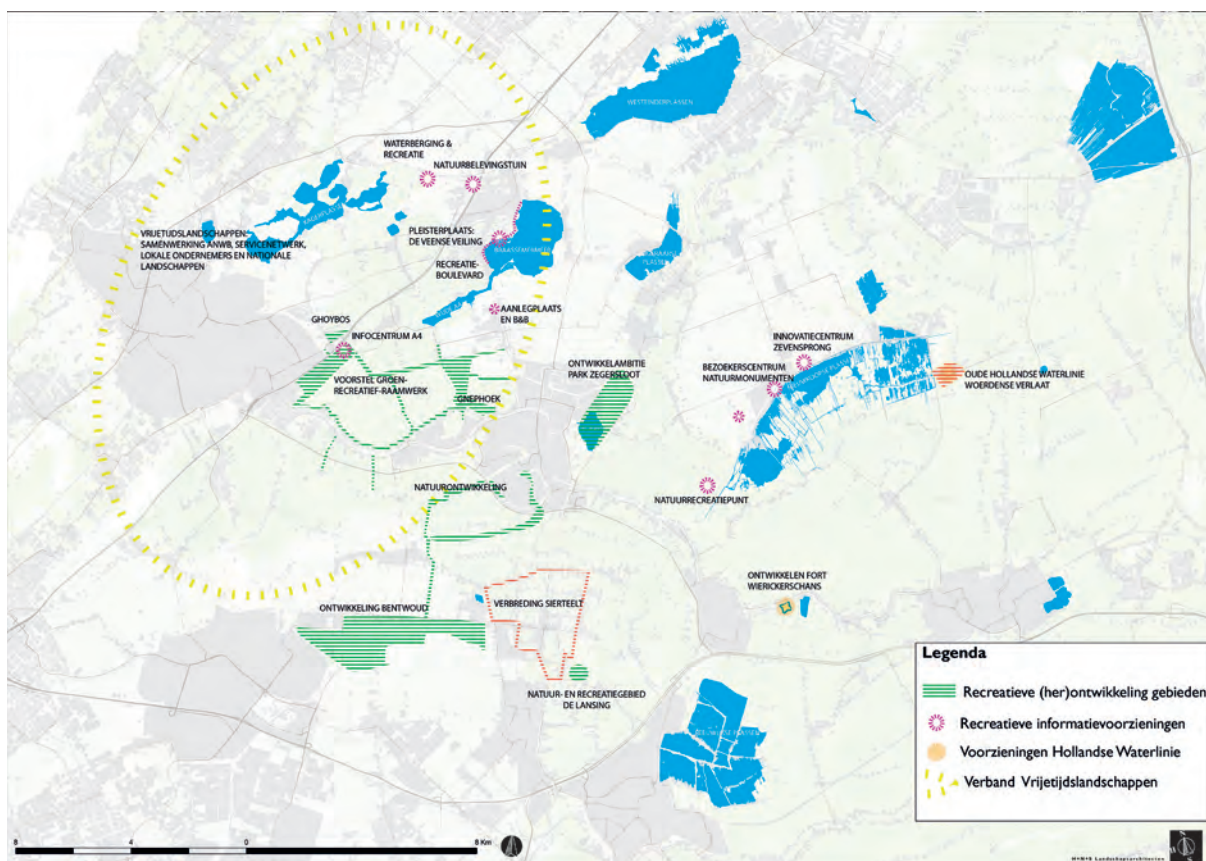
Vanuit waterrecreatie bekeken zou op die manier het vaarnetwerk aan weerszijden van Boskoop kunnen worden uitgebreid en verbeterd. De drukte van het vrachtverkeer op de Gouwe maakt een ontlasting van de knoop Oude Rijn – Gouwe zeer wenselijk. Een deel van de verbindingen die voor een dergelijke kortsluiting om de oost en de west nodig zijn ligt er al. Het vormt het waternetwerk dat de kwekerij-archipel Boskoop ontsluit. Het mogelijk maken van nieuwe verbindingen

Mogelijkheden voor de kleine watersport langs de boezem

komt vaak neer op het realiseren van een sluis of overtoom. Bestaande vaarverbindingen herstellen door middel van het beweegbaar maken/houden van bruggen en het in stand houden van bestaande sluizen is een opgave op zich. Het is een grote ambitie, die zeker niet over één nacht ijs gerealiseerd zal worden. Maar het organiseren van draagvlak en zeker het niet onmogelijk maken van deze verbeteringen aan het watersysteem en vaarnetwerk zijn een belangrijk onderdeel van de strategische agenda van het landschap van de Rijn- en Veenstreek.

Op dezelfde manier staat het realiseren van een verbinding tussen de Drecht en de Westeinder op de verlanglijst. Deze zou het varen van een aantrekkelijke rondje aan de zuidzijde van de Metropoolregio Amsterdam (Ringvaart – Drecht – Amstel – Nieuwe Meer) mogelijk maken.

Initiatieven en projecten recreatie en recreatieve voorzieningen

Boerenerf als pleisterplaats

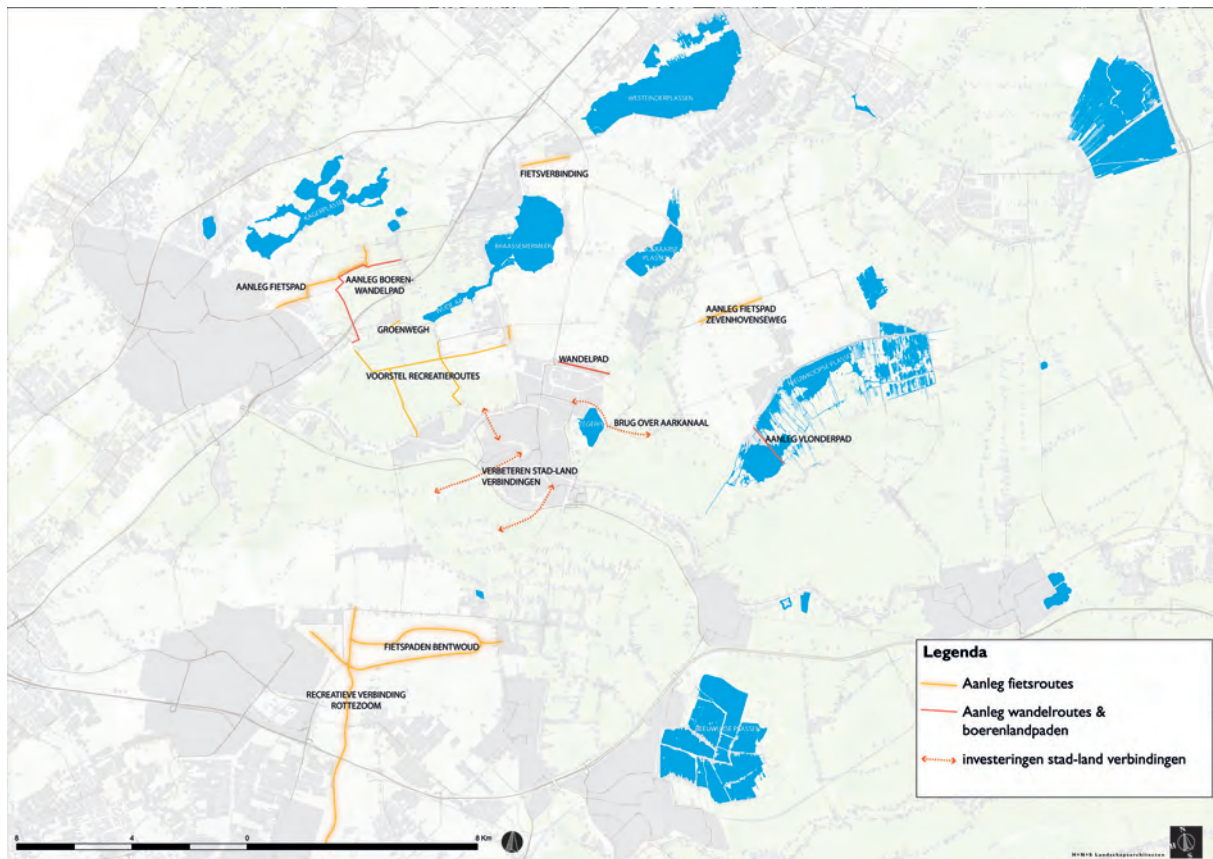
Boerderij 't Geertje, Zoeterwoude

Verbindingen tussen Langeraarse Plassen en het Aarkanaal, tussen de Zegerplas en het Aarkanaal, tussen de Zegerplas en Alphen-centrum en tussen de Meije en de Nieuwkoopse Plas zijn minder ingrijpend maar verbeteren de mogelijkheden van het watersportgebied aanzienlijk.

Tenslotte zijn nieuwe of verbeterde jachthavens een belangrijke pijler onder de kwaliteit van de Rijn- en Veenstreek als watersportgebied. Er zijn initiatieven voor een passantenhaven aan de Drecht, jachthavens Aarweide, jachthavens Nieuwkoop, jachthavens Rijnhaven en een sloepenvoorziening op de Zegersplas. Aanlegmogelijkheden en voorzieningen (winkels, horeca, bootonderhoud en verhuur) ondersteunen de functie en zorgen voor reuring en economisch drijfvermogen.

Recreatieve voorzieningen en routes

Een aantal initiatieven en projecten versterkt de aantrekkingskracht en de beleving van in de Rijn- en Veenstreek gelegen recreatielandschappen. Het Park Zegersloot verruimt de mogelijkheden voor sportieve en natuur-recreatie aan de oostzijde van Alphen aan den Rijn. In het zuiden vormt de ontwikkeling van het Bentwoud met zijn recreatieve en sportieve functies een belangrijke versterking van de kritische massa van het gebied. Tussen Leiderdorp en Koudekerk is er een initiatief voor de versterking van de recreatieve en landschappelijke structuur van het polderlandschap. De recreatieboulevard langs het Braassemmeer kan een impuls geven aan de recreatieve mogelijkheden van het westelijke plasseengebied. De Lansing is een nieuw recreatie- en natuurgebied tussen Boskoop en Reeuwijk.

Initiatieven en projecten routenetwerk voor wandelaars en fietsers

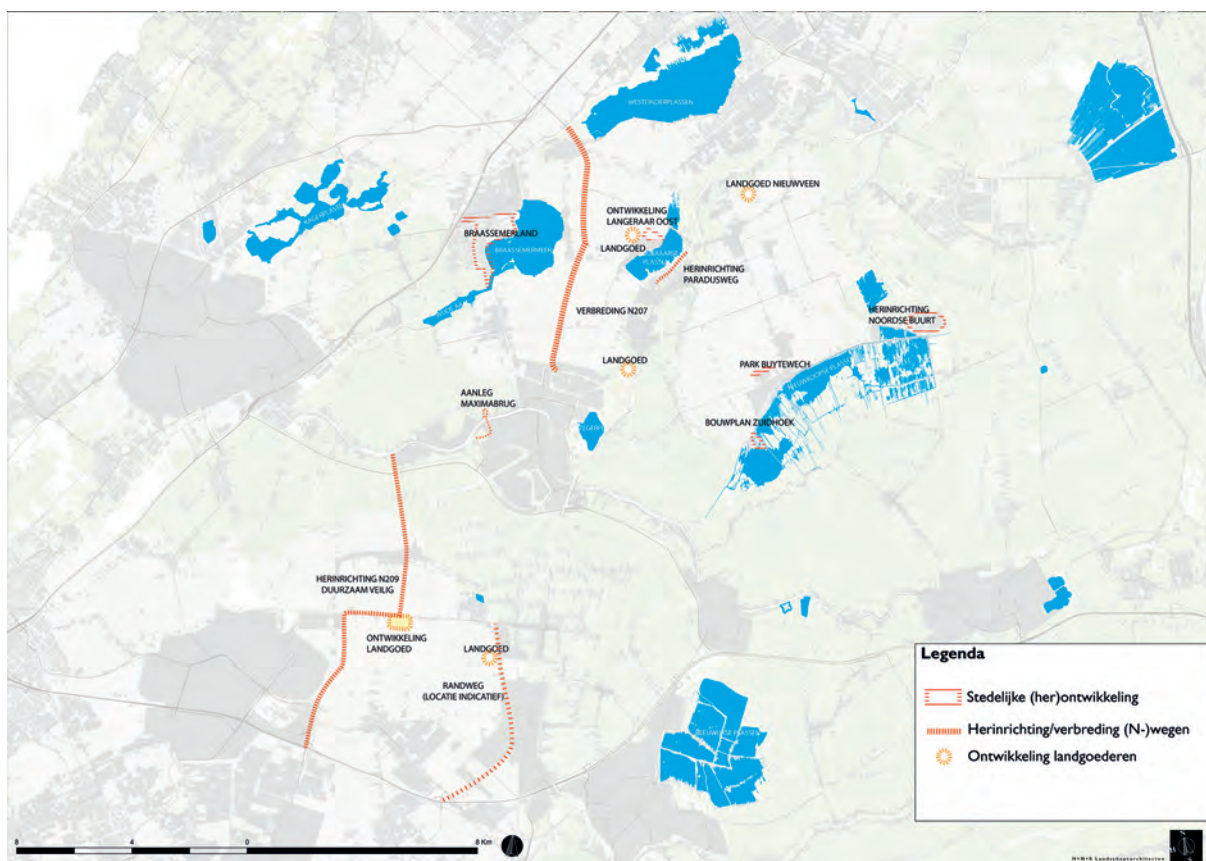
Polderlijnen als recreatieve routes: ruimte en dynamiek

Naast deze voorbeelden van inrichting van recreatiegebieden is er een aantal bezoekerscentra en TOP's in ontwikkeling dat als informatie- en start-/ overstappunt voor het ontdekken van het landschap kan fungeren. In de linten en op de erven is sprake van vernieuwing en uitbreiding van het aanbod aan recreatieve voorzieningen op gebied van verblijf, horeca, zorg, leisure en sport. Al deze initiatieven geven het recreatief gebruik van het landschap van de Rijn- en Veenstreek een belangrijke impuls. Bijzonder zijn de recreatieve mogelijkheden die de eilanden bieden die gelegen zijn in het Boskoopse kwekerijengebied; de kwekers die hun bedrijf verbreden met andere functies ontwikkelen interessante voorbeelden in dit gebied.

Als het gaat om de routestructuren staat een aantal verbeteringen van het fiets- en wandelnetwerk en het realiseren van ontbrekende schakels op de agenda. Aan

de zuidzijde is dat de verbinding tussen Rottermeren en Bentwoud, met inbegrip van de oost-west verbinding door het Bentwoud. In en om Alphen aan den Rijn worden een aantal routes de stad uit verbeterd. In de polders tussen Alphen aan den Rijn en Leiderdorp komt een aantal routes en ook in de omgeving van de Kaag wordt de dooradering van het landschap middels fiets- en wandelroutes verbeterd. Hetzelfde geldt voor een fietsverbinding langs de Drecht in het noorden. Ook krijgt de toegankelijkheid van het plassen- en poldergebied van Nieuwkoop een impuls door de aanleg van vlonderpaden vanuit Meije het achterliggende gebied in.

Het 'loeren' op mogelijkheden om de toegankelijkheid en de beleefbaarheid van het landschap door aantrekkelijke routes – inclusief de onderdoorgangen en viaducten onder en over de snelwegen en provinciale wegen – te verhogen is belangrijk!

Initiatieven en projecten weginfrastructuur en verstedelijking

Inpassing weginfrastructuur als opgave: N207

Infrastructuur en verstedelijking

Omdat weginfrastructuur en verstedelijking ook hun stempel drukken op het landschap mag dit thema in het overzicht niet ontbreken. Weginfrastructuur doorsnijdt het landschap en zorgt voor barrières, maar het ontwerp van de weg en het aangrenzende landschap kunnen wel degelijk bijdragen aan de beleving en inrichting van het landschap. Zo hoort bij infrastructuurprojecten ook altijd (natuur- en landschaps)compensatie. Die moet op de goede plek in de juiste verschijningsvorm terecht komen, zodat er geen nieuwe snippers ontstaan maar juist het Groen-blauwe Raamwerk (zie hoofdstuk 3) aan kracht wint.

In de Rijn- en Veenstreek gaat het om de verbetering van de N207 richting de noordelijke Randstad en de N209 richting het zuidelijk deel. Ook staat er een westelijke randweg om Boskoop op de agenda. En de Maximabrug vormt een nieuwe wegverbinding over de Oude Rijn aan de westkant van Alphen. Bij deze wegprojecten is het zaak om de kruisingen met het vaar netwerk en de hoofdroutes voor fietsen en wandelen (zie Groen-blauwe Raamwerk, hoofdstuk 3) goed te

lokaliseren en in te richten.

Wat de stedelijke uitbreidingen betreft gaat het om een enkel groot project, zoals Braassemerland (met een recreatieboulevard langs het Braassemermeer) en kleinere projecten bij Leimuiden, Langeraar, Woubrugge en Nieuwkoop. Goede aansluiting op het landschap en het realiseren van kwaliteit van de nieuwe stads- en dorpsranden zijn hier de aandachtspunten. Daarnaast is er een groot aantal kleinere ontwikkelingen en toevoegingen. Zo staat er een aantal nieuwe landgoederen op de agenda, zijn er ontwikkelingen in de linten in de Rijn- en Veenstreek en zullen er nieuwe stedelijke en recreatieve functies komen op vrijkomende agrarische erven. Bij al deze vormen van kleinschalige verstedelijking is aandacht voor de inpassing en inrichting geboden; waar mogelijkheden zijn voor vergroting van de toegankelijkheid en het toevoegen van landschapselementen moeten die zorgvuldig worden benut. Dit laatste geldt zeker ook voor de groeiende bebouwing op de erven van de schaalvergroterende agrarische ondernemingen.

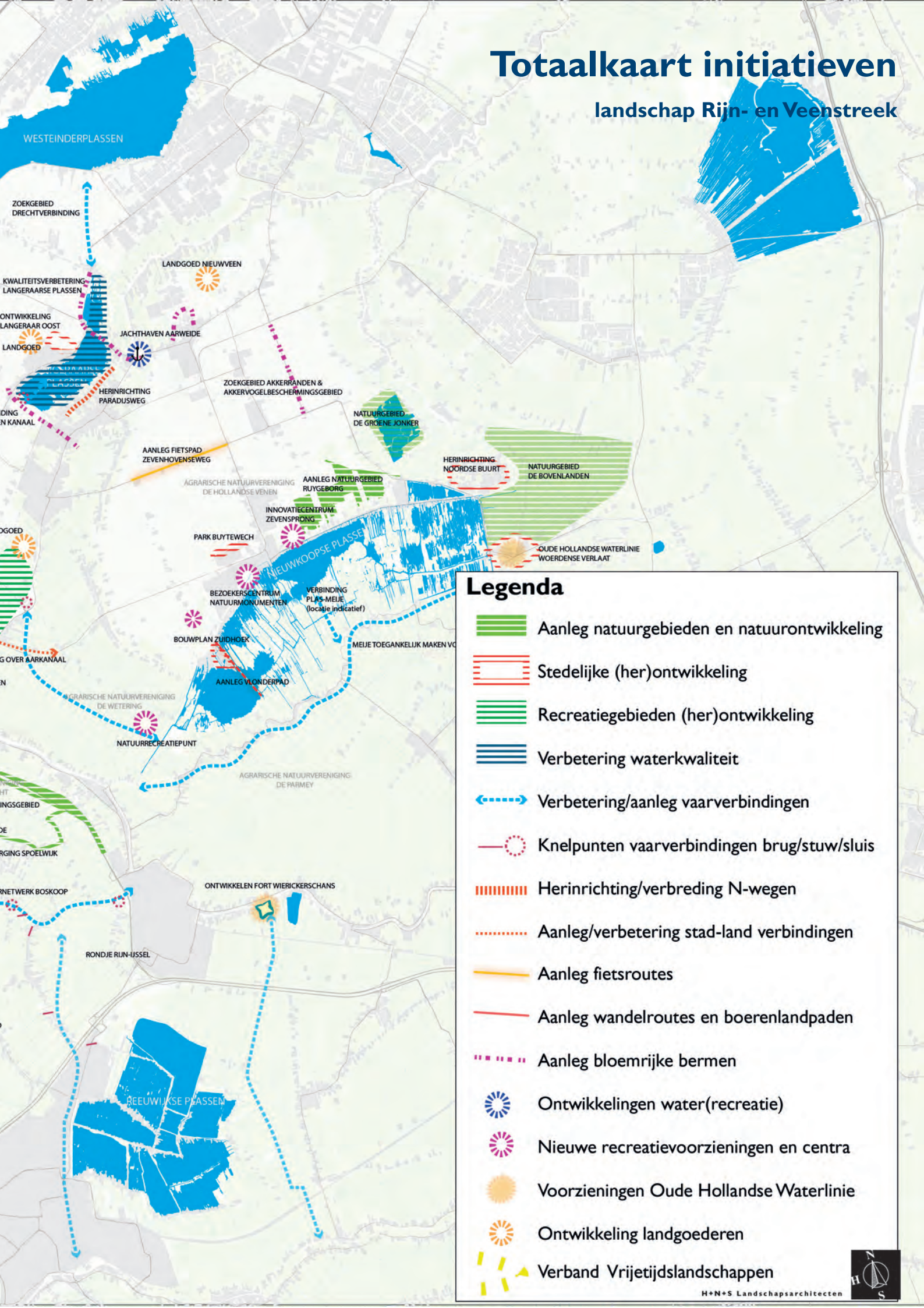
Totaalkaart initiatieven

Om een indruk te krijgen van het totaal aan initiatieven, dat tijdens de werkbijeenkomsten de revue is gepasseerd, zijn de verschillende lagen van initiatieven en projecten op één kaart weergegeven: de totaalkaart initiatieven landschap Rijn- en Veenstreek. De kaart vormt de agenda voor het actief werken aan de toekomst van het landschap. Het kaartbeeld bevat enerzijds initiatieven en projecten in een vergevorderd stadium waarvoor de financiering rond is en anderzijds projecten die nog lang niet zover zijn, zoals de verbeteringen van het vaarnetwerk. Juist omdat ze langdurige aandacht, samenwerking en financiering door een aantal partijen gezamenlijk vereisen, is het belangrijk om ze steeds op de agenda en in het vizier te houden. Realisering in de toekomst moet mogelijk blijven en stap voor stap dichterbij gebracht worden. Tevens is een (niet limitatief) overzicht opgenomen van de besproken initiatieven. (voor een overzicht van de initiatieven die tijdens de werkbijeenkomsten zijn besproken zie pagina 32)

Totaalkaart initiatieven

landschap Rijn- en Veenstreek

3 GROEN-BLAUWE RAAMWERK

Droombijeenkomsten in Toekomstperspectief Rijn- en Veenstreek

Tijdens zogenoemde 'droombijeenkomsten' van het project Mijn groen – Ons groen zijn de wensen van de gebruiker (recreant) geïnventariseerd. Twee bijeenkomsten zijn in elk geval interessant voor de Rijn- en Veenstreek: die in Alphen aan den Rijn en in het landelijk gebied. Van elke bijeenkomst is een samenvattende droom geschreven, waaruit we enkele citaten hieronder weergeven. Ze geven aan welke kwaliteiten gebruikers aan het groenblauwe raamwerk mee willen geven.

Alphen aan den Rijn (mei 2012)

'Via groene verbindingen komt de streek eigen natuur vanuit het buitengebied de stad in.'

'Alphenaren trekken er graag op uit sinds er een uitgebreid wandel-, fiets- en kanonetwerk is. Het Zegerslootgebied is daarvan het kloppend hart.'

'Bermen en oevers gonzen van de activiteit van bijen en vlinders op de vele verschillende soorten bloemen. Koeien staan in de wei, en kunnen bij sommige boerderijen geknuffeld worden.'

'De oogst van de streek en de stad is één van de leukste kanten van wonen in Alphen aan den Rijn. De productie van boerderijen in de streek en de stad is te koop in boerenlandwinkels en bij stadsboerderij Nieuw Oudshoorn.'

**Impressie droombijeenkomst
Alphen aan den Rijn**

Een frame voor het beleven en het genieten van het landschap

Het Groen-blauwe Raamwerk is bedoeld als frame en ruggengraat voor het landschap en het landschapsbeleid in de Rijn- en Veenstreek.

Het is het cement tussen de bouwstenen, gevormd door de initiatieven die bewoners en ondernemers nu en straks in het landschap ontwikkelen. Middels initiële investeringen in infrastructuur (watersysteem, ecologische verbindingen, fiets- en wandelroutes) en het scheppen van condities voor ontwikkeling (wonen, werken, recreëren in de recreatiegebieden, in de linten, op de erven en in de stads- en dorpsranden) helpt de overheid de (door)ontwikkeling van het Groen-blauwe Raamwerk op gang. En vervolgens wordt het raamwerk 'aangekleed' en verrijkt met hetgeen gebiedspartijen, ondernemers en bewoners aan initiatieven ontwikkelen. Daarbij treden de publieke partijen (provincie, gemeenten, waterschap) faciliterend op. Door mogelijk te maken (middels een bijdrage in kennis en/ of financiële impuls), door samenwerking te stimuleren en door vrij te laten in plaats van dicht te timmeren.

Een belangrijk aspect van het Groen-blauwe Raamwerk is dat het focus aanbrengt in wat er in de komende periode tot 2020 met doorkijk naar 2030 tot stand kan komen. Het is de bedoeling om de investeringen en de initiatieven langs een beperkt aantal lijnen in het landschap en in een beperkt aantal gebieden te bundelen. Het voordeel daarvan is, dat er door middel van selectieve en gebundelde investeringen van diverse partijen een aantal krachtige en aantrekkelijke structuren en gebieden tot ontwikkeling komt. De kans dat er op deze manier spin-off en meerwaarde – ook in economische zin – wordt gecreëerd is groter dan in een 'laat duizend bloemen bloeien' strategie.

Een tweede voordeel van het principe van prioritering en bundeling in het Groen-blauwe Raamwerk is dat

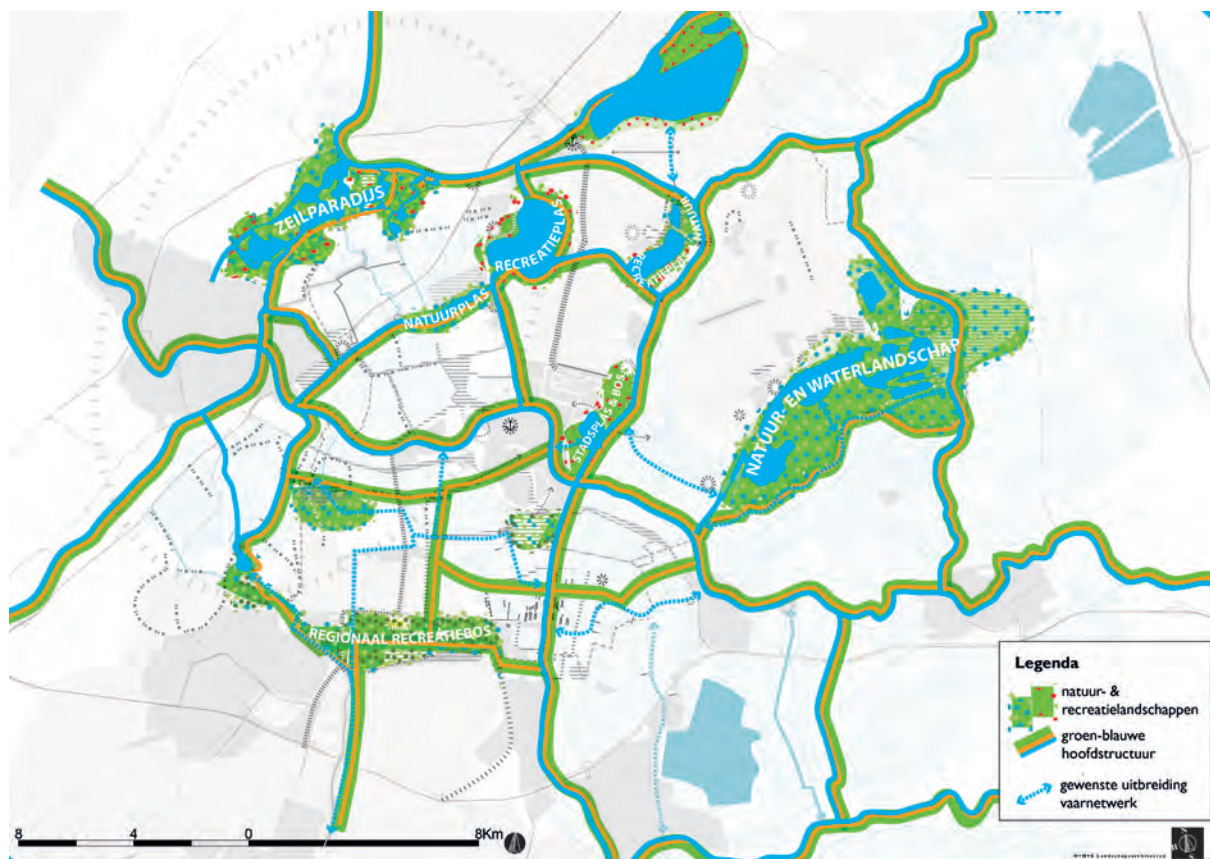
niet overal in het landschap ongeveer dezelfde mix van activiteiten ontstaat. Er ontstaat een onderscheid tussen enerzijds relatief luwer gebieden (voor landbouw en natuurontwikkeling) in de 'mazen' van het netwerk en anderzijds de lijnen van het netwerk waarlangs de activiteiten en het aanbod (op gebied van recreatie en zorg) juist worden gebundeld. Rust en reuring, splendid isolation en toegankelijkheid, een luwe 'achterkant' en een drukke 'voorkant' van het landschap worden door het Groen-blauwe Raamwerk georganiseerd. **Een robuust Groen-blauw Raamwerk is een belangrijke leverancier van 'ecosysteemdiensten' in het gebied. Dat wil zeggen dat het zorgt voor waterveiligheid, dat het beleevingskwaliteit toevoegt, zodat recreanten van het landschap kunnen genieten en dat het de context vormt voor een vitaal agrarisch ondernemerschap.**

Een derde voordeel van het Groen-blauwe Raamwerk is dat het solide is. Ondanks veranderende maatschappelijke voorkeuren en nieuwe typen initiatieven blijft het de basis van waaruit op veranderingen kan worden ingespeeld.

Het Groen-blauwe Raamwerk is een coproductie van overheid, gebiedspartijen, ondernemers en bewoners. De overheid doet initiële investeringen en faciliteert de activiteiten en initiatieven, die het Raamwerk laten 'werken'. Voor dat laatste zorgen de recreatieve pleisterplaatsen, die ondernemers langs het raamwerk realiseren, de landschapselementen en bloemrijke bermen, die erlangs tot stand komen en de doorkijken in het weidevogelgebied erachter; dat het gevolg is van de activiteiten van de natuurverenigingen.

Groen-blauwe Raamwerk, opbouw in lagen

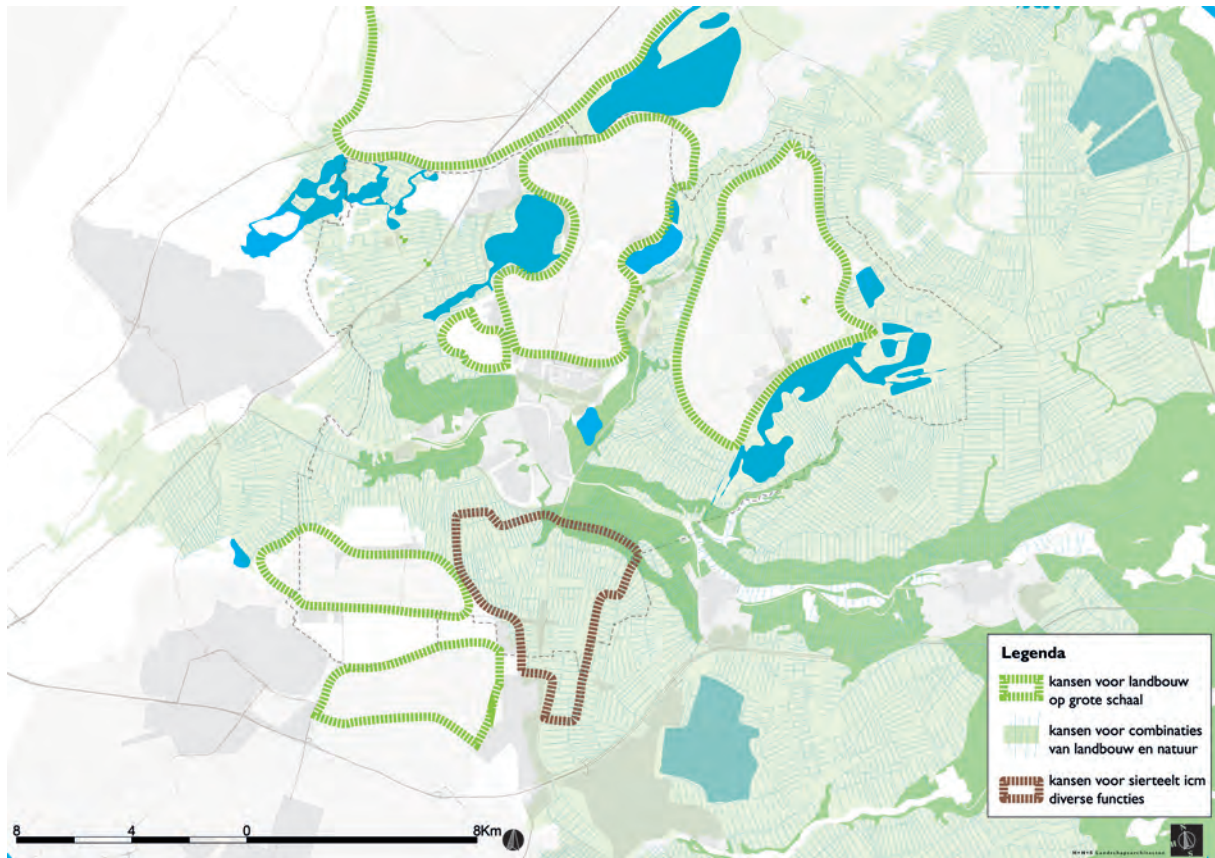
Vanuit de kansen voor het gebruik van het landschap wordt hieronder het Groen-blauwe Raamwerk in lagen opgebouwd.

kaart Groen-blauwe Raamwerk voor de Rijn- en Veenstreek

Ontwerp en presentatie van het Groen-blauwe Raamwerk tijdens werkbijeenkomst II

Kansen voor de landbouw in de Rijn- en Veenstreek

Melkveehouderijen langs de Vierheemskinderenweg (Bing Maps)

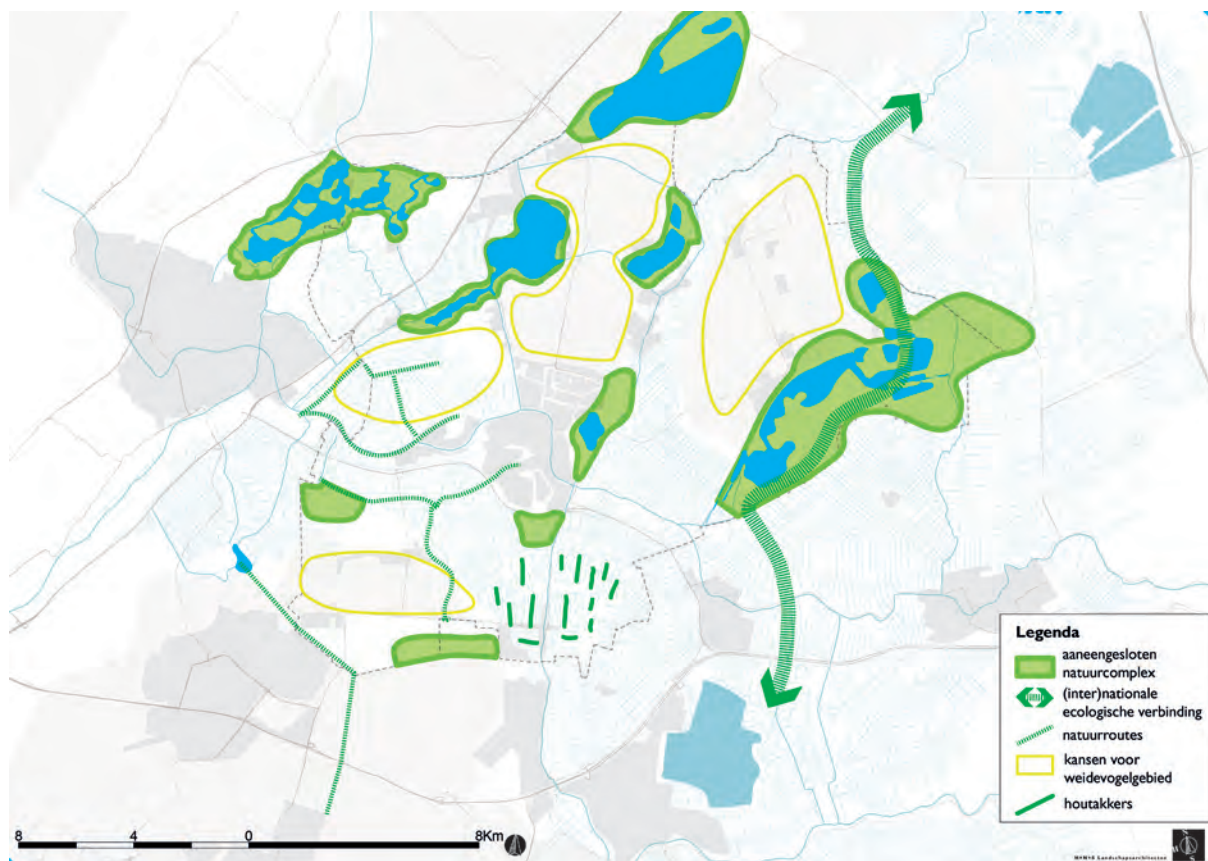
Laag I: kansen voor de landbouw

De geschiedenis van het agrarisch cultuurlandschap en het huidige landbouwkundig gebruik vormen een belangrijke karakteristiek van het landschap in de Rijn- en Veenstreek. Met name het open karakter en de weidse horizon worden gedragen door het agrarisch ondernemerschap. De agrarische bebouwing op de erven en in de linten en de dynamiek op en om de agrarische erven bepalen het bedrijvige en nijvere karakter van het landschap.

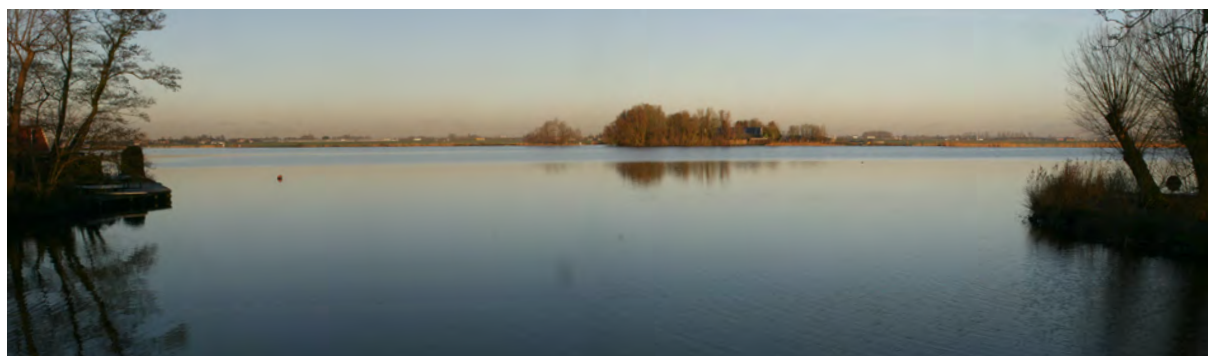
Het landschap van de Rijn- en Veenstreek biedt volop kansen voor de doorontwikkeling van de landbouw. Maar tegelijkertijd is een goede afstemming met de toeristisch-recreatieve kansen in het landschap belang-

rijk. Als basis voor het Groen-blauwe Raamwerk tekent zich het volgende perspectief af: volop kansen voor de doorontwikkeling van de landbouw (akkerbouw, melkveehouderij) in de droogmakerijen, zoals de Polder Nieuwkoop. Daarnaast mengvormen van landbouw (melkveehouderij), natuur en (water)recreatie in de veenweidelandschappen. En tenslotte een mix van grote ondernemingen op gebied van de sierteelt naast 'gemengde bedrijven' waarin sierteelt, recreatie en natuurbeheer hand in hand gaan.

Het gebruik van het landschap als landbouwareaal vindt zijn plek in de flanken van het Groen-blauwe Raamwerk.

Kansen voor de natuur in de Rijn- en Veenstreek

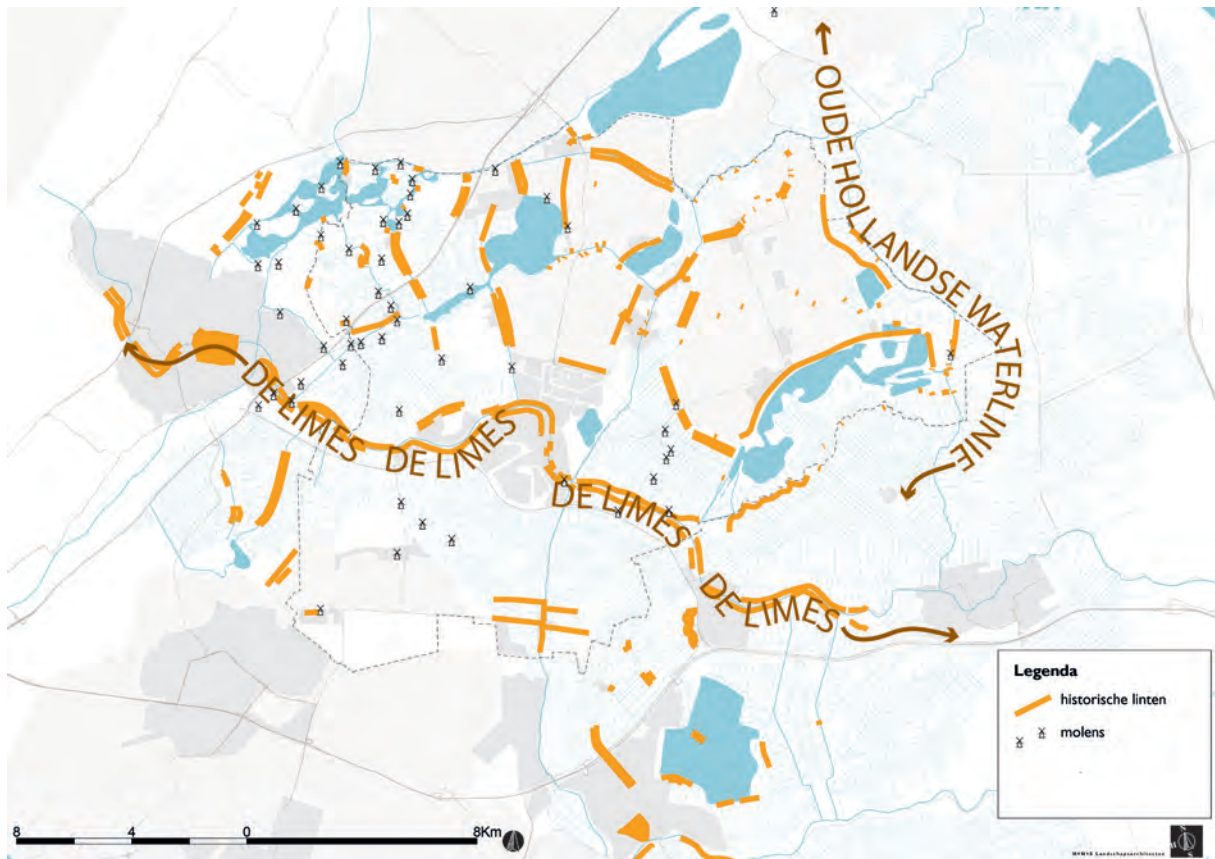
Zicht over de Wijde Aa bij Mariahoeve

Laag 2: kansen voor natuur en natuurbeleving

De plassen in de Rijn- & Veenstreek vertegenwoordigen grote natuurwaarden. Aan de oostzijde van de Rijn- en Veenstreek ontstaat rond de Nieuwkoopse Plassen een groot EHS-complex met kansen voor dag- en verblijfsrecreatief medegebruik. Ook elders in het landschap liggen er kansen om de robuustheid van de natuur en de kansen voor natuurbeleving te vergroten. Aan de noordkant van de Rijn- en Veenstreek vormen de plascomplexen van de Kaag, het Braassemermeer met aan de zuidzijde de Wijde Aa en de noordzijde de Westeinder, alsmede de Langeraarse Plassen met de Zegerplas drie 'wiggen' waarin de water- en oevernatuur een belangrijk belevingsaspect vormen. De plassen vormen met de natuurlijke randen, natuurontwikkelingslocaties en bovenlanden eromheen een aantrekkelijk routenet-

werk en bestemming voor de (natuur)recreant. Aan de zuidwestzijde van Alphen aan den Rijn ligt een aantal kleine natuur-'parels', zoals de Wilck, Spookverlaat, het Zaans Rietveld en de voormalige geriefhoutbosjes, de houtakkers, de Lansing in Boskoop. Samen met het natuurdeel van het Bentwoud kan aan de zuidzijde van de Rijn- en Veenstreek een aantrekkelijk netwerk van natuurgebieden en routes voor natuurbeleving worden gecreëerd.

De kansen van het open landschap van de veenweidegebieden en een aantal weilanden in de droogmakerijen als weidevogelgebied kunnen in de toekomst nog verder worden benut.

Cultuurhistorie als kans

Ontginningslint langs de Oude Rijn

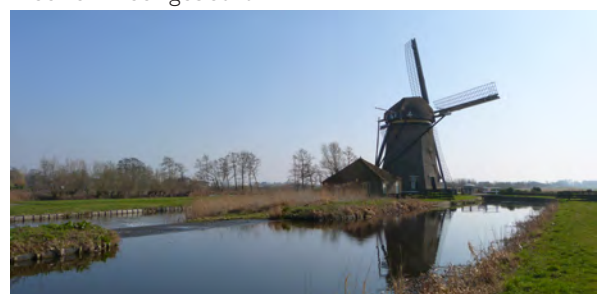
Laag 3: cultuurhistorie als kans: attracties, routes en bron van verhalen

Het landschap van de Rijn- en Veenstreek vertelt het verhaal van een lange en rijke geschiedenis. Vanuit het perspectief van recreatie en toerisme gezien zijn er twee lagen. Allereerst is er de laag van het 'fysieke' erfgoed. Bijzonder in deze laag zijn de linies die door (Limes) en langs (Oude Hollandse Waterlinie) het gebied lopen. Ook de historische kernen, linten (inclusief de bebouwde oeverwal van de Oude Rijn) en erven maken hier onderdeel van uit, evenals de Molenviergang en de talrijke boezems met hun watermolens. Deze laag van het fysieke erfgoed leent zich bij uitstek als drager van routes. Zeker ook omdat tal van attracties en voorzieningen zich juist langs deze erfgoedstructuren hebben gevestigd.

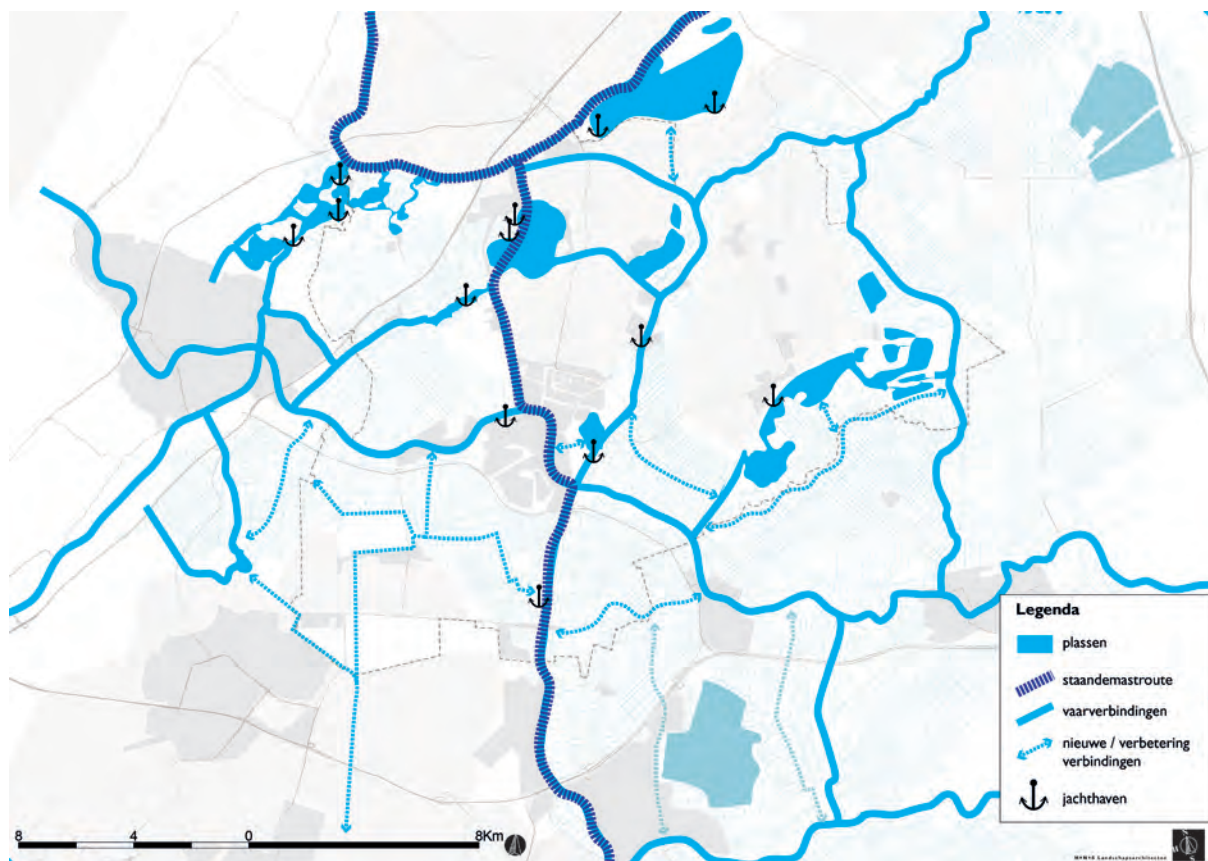
En ten tweede is er de laag van het onzichtbare erfgoed en de verhalen die daaromheen kunnen worden verteld. Deze voegt aan de beleving van het landschap

een krachtig aspect toe. De heroïek van het Romeinse verleden, van de verdedigingslinies en de voortdurende strijd met water bieden het landschap grote vertelkracht.

De verdere ontwikkeling van beide (de fysieke laag en de verhalen) kan bijdragen aan de wervende kracht van de Rijn- en Veenstreek en bovendien kunnen ze worden doorvertaald in themaroutes en arrangementen zoals al meer en meer gebeurt.

Een van de karakteristieke molens in het gebied

Kansen voor het vaarnetwerk in de Rijn- en Veenstreek

Laag 4: kansen voor recreatie

Uitgelezen kans: verbetering van het vaarnetwerk

Het vaarnetwerk is een belangrijke laag in het Groen-blauwe Raamwerk. Omdat het vaarnetwerk samenvalt met het boezemsysteem – dat door zijn aard hooggelegen is – is er overal vrij zicht vanaf het water op het omringende landschap. Dit is een grote kracht van het vaarnetwerk in de Rijn- en Veenstreek. Bestaande verbindingen worden verbeterd en nieuwe verbindingen worden gerealiseerd. Al dan niet als samenwerkingsproject van overheid en private partijen. Zoals gezegd is dit een Raamwerk-onderdeel van de lange adem.

De vaarroutes voor grotere jachten door de Rijn- & Veenstreek kunnen verder worden verrijkt met afmeer-mogelijkheden, horeca- en detailhandelsvoorzieningen. Dat maakt ze aantrekkelijker en geeft economische spin-off.

Voor sloepen en kleinere (zeil-)boten valt er in de plassen in de Rijn- & Veenstreek en de omgeving daarvan veel te beleven. De Nieuwkoopse Plassen bieden met hun natuurlijke setting een unieke watersportervaring, de Kagerplassen, het Braassemermeer en de Westeinder zijn 'sterke merken' in watersportland. De Lange-raarse Plassen bestaan uit een recreatieplas en een natuurplas (noordelijk deel). De Zegerplas is er voor de meer stadse vormen van waterrecreatie. Deze karak-ters kunnen verder worden verdiept en in de markt worden gezet.

Het boezemnetwerk en het waterrijke bovenland van de Rijn- & Veenstreek zijn uitstekend geschikt voor de kleine waterrecreatie (kano's en kleine fluisterboten). Ook het vaarpoldernetwerk van Boskoop, Hazerswoude en Koudekerk (of delen ervan) kan een aantrekkelijke bestemming voor de kleine waterrecreatie vormen. Het is fijn vertakt en maakt tal van uitstapjes en omme-tjes mogelijk. Voor de kleine waterrecreatie staat een verbinding tussen de Rotte en De Plas bij Zoetermeer hoog op de verlanglijst.

Het vaarnetwerk is kwetsbaar door de hoge onder-houdskosten van de sluizen en bruggen. Bovendien is er sprake van een verschuiving van de verantwoordelijk-heid hiervoor tussen de provincie, het waterschap en de gemeente. Het is van belang dat de toegankelijkheid van het waternetwerk op peil blijft en geen kind van de rekening wordt. Provincie, gemeenten en Hoogheem-raadschap Rijnland formuleren in het traject 'Water-visie Hollandse Plassen' momenteel hun inzet voor het vaarnetwerk.

Recreatie op de plassen - Jachthaven Waterlooospolder (Bing Maps)

Verblijfsrecreatie: accommodaties op maat

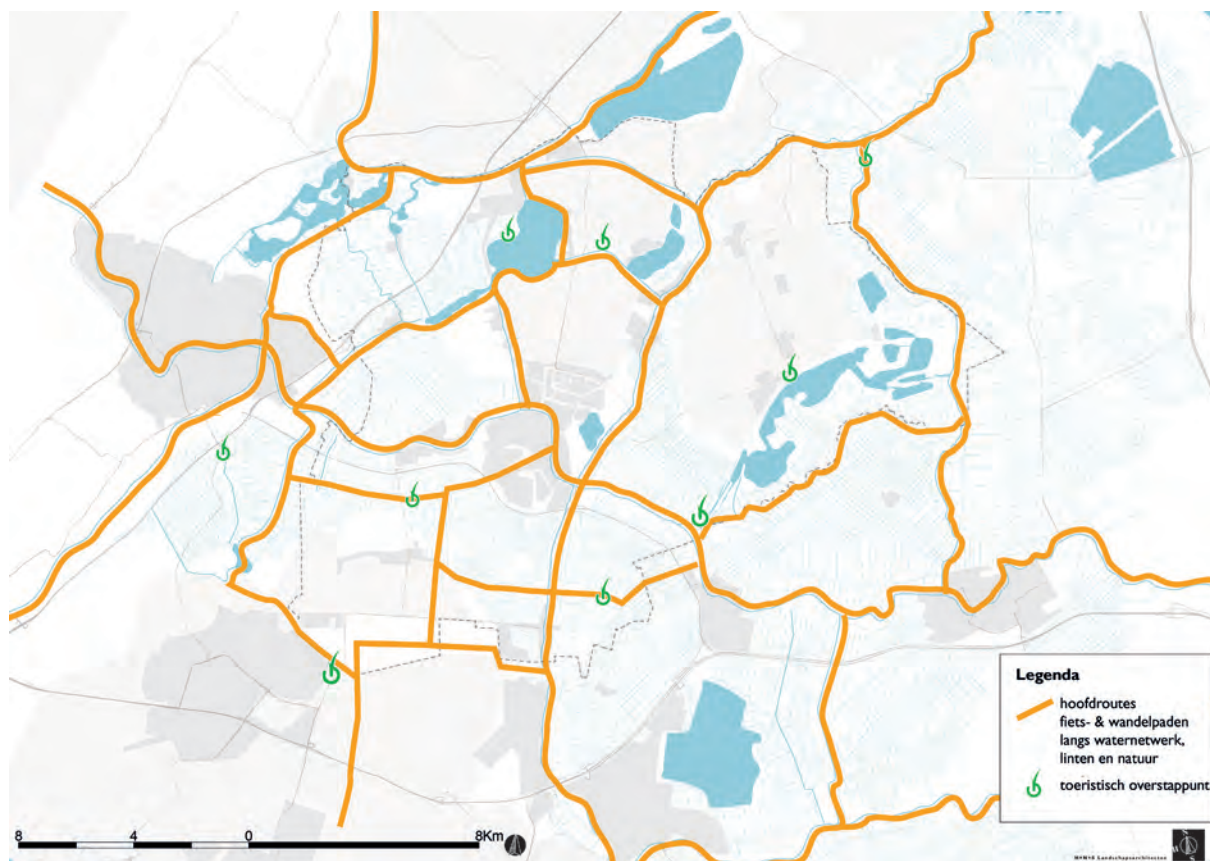
Op dit moment gaat het in de Rijn- & Veenstreek nog vooral om dagrecreatie. De verblijfsaccommodatie is beperkt. Het is wenselijk een specifiek type verblijfsrecreatie in het gebied te ontwikkelen. Hierbij wordt gedacht aan kleinschalige accommodatie, die past in het landschappelijke karakter en inspeelt op behoud of versterking van de waarden in het landschap. De watersportgebieden, de natuurcomplexen en een aantal van de historische kernen en linten hebben als locaties hiervoor de beste papieren. Die vertegenwoordigen ook de sterke thema's van de Rijn- en Veenstreek.

Dagrecreatie: verbreding van het aanbod als kans

De dagrecreatie-sector richt zich op de sportieve recreant, de natuurliefhebber en de 'buitenmens' met belangstelling voor culturele activiteiten die passen bij wat de omgeving te bieden heeft. De vraag naar streekproducten wordt op dit moment al bediend, maar die zou in de toekomst wel eens sterker en omvangrijker kunnen worden. Op al deze punten kan het aanbod van voorzieningen zich verder ontwikkelen. Voorzieningen in de sfeer van gezondheid, zorg, welzijn kunnen het recreatieprofiel verder verbreden en verstevigen.

Arrangementen en evenementen

Het idee is ook om een 'Groene Hart Arrangement' aan te bieden met de dorpen, linten en Alphen aan den Rijn als uitvalsbases. Dit arrangement zou niet alleen op de binnenlandse maar ook op de buitenlandse markt moeten mikken. Dit is de plek van waaruit het erfgoed, het unieke watersysteem, bijbehorende natuur en functies van het veenweide- en droogmakerijensysteem kunnen worden beleefd. Het ontwikkelen van attracties die deze belevenis ondersteunen en een link leggen met het landschap is een unieke kans. Het landschap vormt ook een groeiend decor voor sportieve en culturele evenementen.

Kansrijke recreatieve routes in de Rijn- en Veenstreek

Recreatieroutes: hoofdroutes als drager

Het recreatieve profiel van het landschap wordt op dit moment sterk gedomineerd door wandelen en fietsen. Er is sprake van een aantal ontbrekende schakels in het routenetwerk en ook kunnen sommige routes aantrekkelijker worden gemaakt. Het aanwijzen van een aantal hoofdroutes, waarlangs de voorzieningen, bezoekerscentra en toeristische overstappunten (TOP's) zijn gesitueerd kan meehelpen de aantrekkingskracht van het netwerk te vergroten. De TOP's zijn belangrijke overstappunten in het Groen-blauwe Raamwerk: hier is voldoende parkeerruimte belangrijk, zodat automobilisten er gemakkelijk op een ander type vervoer (varen, fietsen, wandelen) over kunnen stappen.

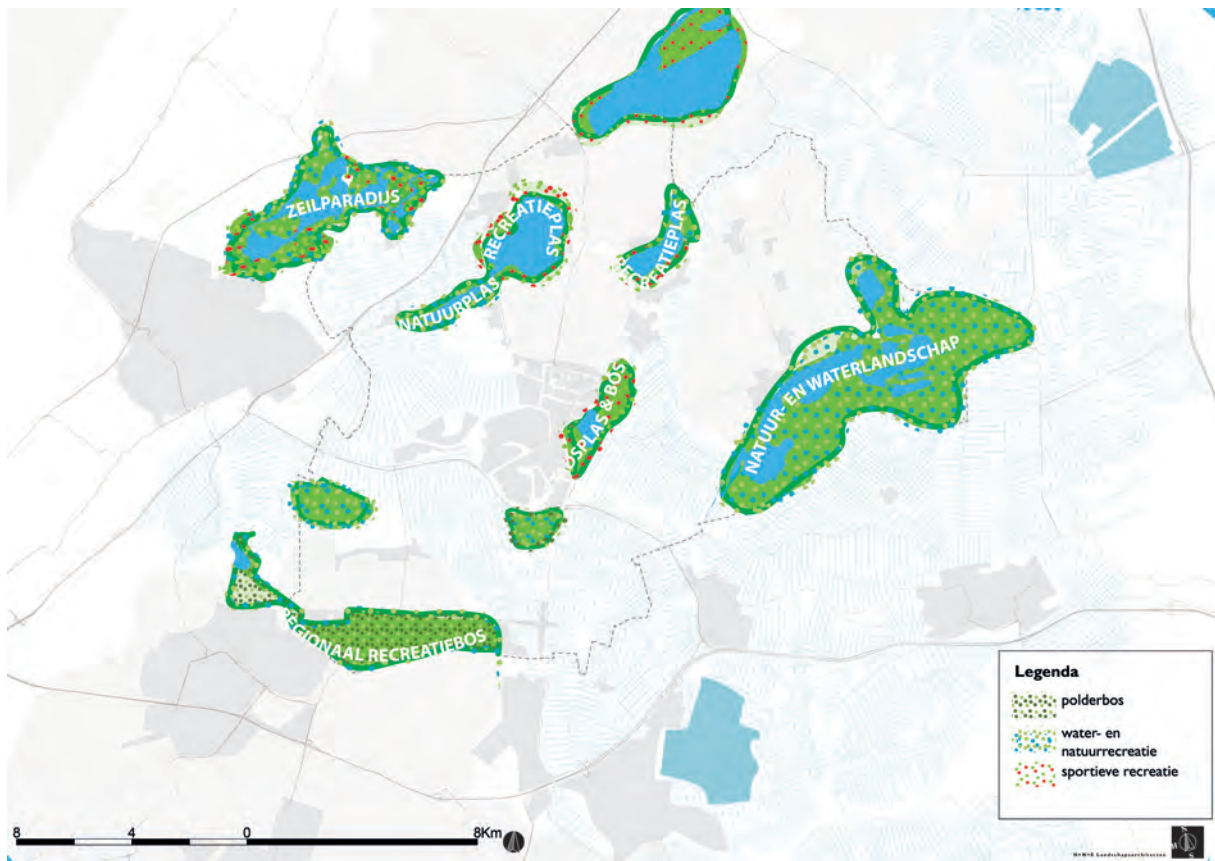
Dit Toekomstperspectief is een sterk pleidooi om de waterbeleving centraal te stellen in het profiel van de Rijn- en Veenstreek. Het gebied vormt het knooppunt in het water- en vaarnetwerk van het Groene Hart met plassen in alle windrichtingen. Zo ligt een koppeling van de recreatieve hoofdroutes over land aan die over water voor de hand: die kunnen het gekozen profiel verder versterken. Niet alleen valt er langs het water van alles te beleven; zo worden bovendien meerdere vliegen in één klap geslagen. Vanaf de vaak hooggelegen routes langs de boezemwateren heeft de recreant een riant uitzicht over het omliggende landschap. En langs het water wordt de beleving van de open landschappen afgewisseld met aantrekkelijke historische linten en erven, die dragers in de recreatieve voorzieningenstructuur zijn. Zo worden de routes langs de Oude Rijn,

Recreatieve routenetwerk: actief en veelzijdig

Schaatstochten: verruimde toegankelijkheid

Karakteristieke natuur- en recreatielandschappen van de Rijn- en Veenstreek

Meije, Kromme Mijdrecht, Gouwe, Aar, Woudwetering, Drecht en Does de dragende verbindingen in het wandel- en fietsnetwerk. Alleen in de zuidwesthoek van het gebied zijn er dragende routes die niet langs het (boezem)water lopen: een route onderlangs Hazerswoude (verlengde Dwarswetering) en de verbinding door het Bentwoud). Dit netwerk van groen-blauwe routes verbindt de woon- & werkgebieden van de Rijn- en Veenstreek (en ook die van de Randstad!) met het landschap. Deze hoofdstructuur van recreatieve routes is nog niet af: ontbrekende schakels worden toegevoegd, conflicten met autoverkeer worden opgelost, de veiligheid en de aantrekkelijkheid van de routes worden waar mogelijk versterkt. Vanuit deze groen-blauwe hoofdstructuur waaiert een fijnmazig netwerk van wandel- en fietspaden uit over het landschap. In winterse perioden vormen het waternetwerk en het omliggende landschap een attractief decor voor schaatsstochten.

Recreatielandschappen als 'parels' van de Rijn- en Veenstreek

In de verschillende windrichtingen liggen in de Rijn- en Veenstreek recreatieve landschappen ('parels') van formaat. Die vormen belangrijke bestemmingen voor de recreanten en sporters uit het gebied en van daarbuiten. De recreatielandschappen bestaan elk uit een mix van natuurlijke kwaliteiten, erfgoed en (water-) recreatie; ze hebben elk een eigen functioneel profiel en ruimtelijke karakteristiek. De Nieuwkoopse Plassen en hun omgeving bieden een combinatie van natuur- en waterbeleving. De Meije, de linten van Nieuwkoop en Noorden vormen de uitvalsbases voor het ontdekken van dit oer-Hollandse type waterrijke natuur. Zegersplas en Zegersbos zijn de stadsplas en het stadsbos van Alphen aan den Rijn. Langs de noordflank van de Rijn- en Veenstreek ligt een reeks plassen. Van west naar oost zijn dat de Kagerplassen; deze zijn een zeilparadijs bij uitstek. Dan zijn er het Braasemermeer en de Wijde Aa, die – zeker met de ontwikkeling van Braasemerland en de recreatieboulevard – een intensiever gebruikt plassegebied vormen, inclusief plek voor speedboten en waterscooters. Aan de noordgrens ligt de Westeinder, als zeilplas van de Metropoolregio Amsterdam en de Langeraarse Plassen. Deze laatste zijn kleiner maar worden ook druk gebruikt als surf-, zwem en zeilplas. Bentwoud in het zuiden wordt een heel ander type gebied. Een groot polderbos, geschikt voor allerlei intensieve vormen van sportieve en natuur-recreatie.

Langerse Plassen: waterrecreatie en natuur

Kagerplassen als zeilparadijs

Het Boskoopse vaarpolder-gebied kan zich verder ontwikkelen tot een aantrekkelijk mix-gebied van kwekerijen, natuur (houtakkers), recreatie (op de eilanden, in de tochten) met een sterke karakteristiek die gegroeid is uit het verre verleden, waarin Boskoop zich heeft ontwikkeld tot dé leverancier van (vrucht)bomen voor een groot afzetgebied in Europa.

Deze waaier van gebieden, waarin de intensievere vormen van recreatie en natuurbeleving een plek krijgen, zijn van grote waarde voor het gebied. Ze kunnen nog verder aan kracht winnen door er initiatieven van ondernemers op gebied van sport, leisure, natuurbeleving, horeca en verblijfsrecreatie de ruimte te geven en te stimuleren. Daarbij staan de verdere versterking van het profiel en de verschijningsvorm van de verschillende gebieden voorop.

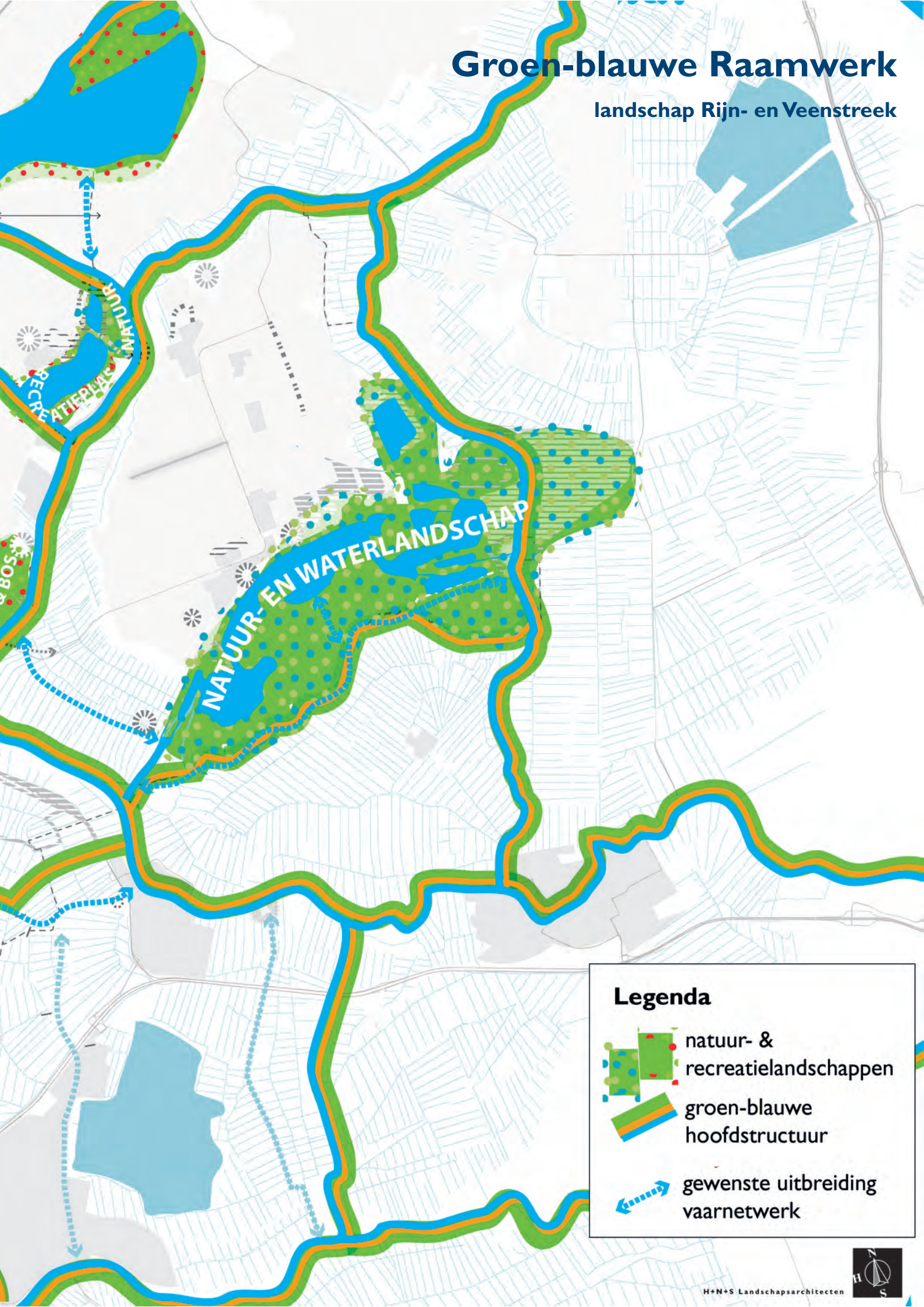
Kaart Groen-blauwe Raamwerk Rijn- en Veenstreek

Door integratie van de verschillende lagen die in dit hoofdstuk aan de orde zijn geweest ontstaat een totaalbeeld van de groen-blauwe structuren die de drager kunnen vormen voor de verdere recreatieve (en natuur-) ontwikkelingen in het landschap van de Rijn- en Veenstreek. Als ondergrond voor de kaart is de initiatievenkaart van hoofdstuk 3 gebruikt. Uit de combinatie van de twee kaartbeelden valt te concluderen dat een groot aantal initiatieven samenvalt met de ontwikkeling van het Groen-blauwe Raamwerk. En dat de initiatieven die daarbuiten worden ontplooid er een logische aanvulling en verfijning op vormen.

Groen-blauwe Raamwerk

landschap Rijn- en Veenstreek

Legenda

- natuur- & recreatielandschappen
- groen-blauwe hoofdstructuur
- gewenste uitbreiding vaarnetwerk

4 NAAR EEN SAMENWERKINGS- EN UITVOERINGSPROGRAMMA

Coproductie als sleutelfactor

Waar het Groen-blauwe Raamwerk en de initiatieven samenvallen is er sprake van hotspots. Het zoeken naar dergelijke matches is een belangrijk aandachtspunt. Die plekken en hun omgeving moeten alle ruimte en voorrang krijgen om tot ontwikkeling te komen. Hier moet de inzet van middelen voor het verbeteren van de natuur- en landschapswaarden worden gebundeld en moeten de routenetwerken worden verbonden of missing links aangelegd. En daar moet vervolgens de samenwerking worden gezocht met ondernemers die de attractiviteit van zulke plekken een impuls geven. Arrangementen die al dit voorgaande verbinden en ertoe leiden dat meer overnachtingen plaatsvinden in het gebied kunnen er aan worden gekoppeld. Daardoor komen middelen vrij om de natuur- en landschapswaarden te behouden en te versterken en kunnen inwoners in hun directe omgeving ontspannen en genieten van de groene woon-, werk- en leisure omgeving. Zo te werk gaand zullen meer en meer recreanten en toeristen uit een bredere omgeving op het appeal van de Rijn- en Veenstreek afkomen. De sector recreatie en toerisme wordt zo een economische factor van betekenis voor de Rijn- en Veenstreek.

Het is zaak om de koers die in de vorige hoofdstukken is geformuleerd handen en voeten te geven in een samenwerkings- en uitvoeringsprogramma voor de komende periode. Het is de bedoeling om een dergelijk programma aansluitend aan dit Toekomstperspectief op te stellen. In dit hoofdstuk wordt daarvoor een eerste aanzet gegeven.

Rolverdeling en samenwerking

Het uitwerken van het Toekomstperspectief in realisatieprojecten is een kwestie van samenwerken. Met het Toekomstperspectief als gemeenschappelijke focus zetten de verschillende partijen – elk vanuit de eigen

positie en rol – hun schouders onder de verbetering van de kwaliteiten en de verzilvering van de kansen die het landschap biedt.

De publieke partijen, de gemeenten voorop, ondersteund door de provincie en de waterschappen voor de uitvoering van het waterbeleid, zouden zich sterk moeten maken voor:

- De optimalisatie en realisatie van de ontbrekende schakels in het vaarnetwerk en routenetwerk. Een aantal verbeteringen kan direct worden aangebracht; voor een aantal schakels (mat name in het vaarnetwerk) moeten de projectdefinitie en de financiering worden aangepakt. Het Groen-blauwe Raamwerk doorvertalen in een prioriteiten- en projectenkaart is een eerste stap.
- Het afstemmen van de verschillende visies en programma's (zie hieronder) rond de thema's landschap en recreatie, zodat er sprake is van een logische en consistente inzet van middelen. Het Groen-blauwe Raamwerk kan hierbij als gemeenschappelijke focus dienst doen.
- Het verder op de kaart zetten van de kwaliteiten en kansen van het gebied en het op die manier uitlokken en stimuleren van initiatieven van private partijen. Waar nodig in gesprek gaan met initiatiefnemers zodat de projecten op de juiste plek of aan de juiste partner worden gekoppeld.

In de fase van de realisatie van de initiatieven in projecten: een faciliterende en dienstbare rol, waarbij waar mogelijk vrijheid wordt geboden.

De private partijen worden, voor zover ze dat al niet zijn, intensief bij de realisatie van het Toekomstperspectief betrokken. Dit geldt zowel voor de organisaties en individuen die op vrijwillige basis activiteiten in het landschap willen ontplooiën (natuurverenigingen, landschapsbeheer en –behoud, beheer van erfgoed)

en voor partijen die willen investeren in het landschap. In het laatste geval zal het vooral gaan om investeringen in recreatieve voorzieningen en vergroting van de mogelijkheden die het landschap biedt. De inschatting is, dat de 'verdien'-mogelijkheden van het landschap van de Rijn- en Veenstreek nog lang niet zijn uitgeput. Een aantrekkelijk en karakteristiek Groen-blauw Raamwerk, dat het landschap aan de Randstad-steden verankert gaat daar nog aanzienlijk bij helpen.

Hierbij gaat het niet alleen om het realiseren van 'hardware'. Ook arrangementen, evenementen, festivals, wedstrijden horen bij het gebruik van het landschap. Van deze 'software' gaat vaak een stimulerende werking uit die het landschap in een nieuw daglicht stelt en op de kaart zet. Evenementen vergroten de kritische massa en de aantrekkingskracht van het aanbod aanzienlijk.

Relatie met aanvullende visies en programma's

Parallel aan het opstellen van het Toekomstperspectief en het uitwerken daarvan in een uitvoeringsprogramma loopt er een aantal parallelle beleidsprocessen:

- Het Platform Recreatie en Toerisme (PReT) stelt samen met de gemeente Alphen aan den Rijn en ondernemers een Visie Recreatie en Toerisme op. Deze resulteert in een Top 10 van kansrijke attracties. Deze zouden direct in het uitvoeringsprogramma kunnen worden opgenomen.
- Gemeenten werken samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland en de Provincie Zuid-Holland aan een watervisie voor het Hollandse Plassengebied. De verbeteringen in het vaarnetwerk en de ontbrekende schakels inclusief hun financiering van het Groen-blauwe Raamwerk zouden hierin een stap verder kunnen worden gebracht en op de agenda gezet.
- Het Recreatieprogramma Groene Hart Zuid-Holland, dat zes Zuid-Hollandse Groene Hart gemeenten samen formuleren. Hierin wordt de verdere profilering van het Groene Hart op drie thema's voorgesteld: regio-iconen, stad-land verbanden, en gastvrijheid/ herkenbaarheid. Daarnaast wordt een Recreatieve Hoofdstructuur benoemd, waarin voor de Rijn- en Veenstreek 'molens en plassen' (noordelijk deel) en 'cultuurhistorie en kaas' als leidende thema's worden benoemd.
- Het leaderprogramma Holland Rijnland focust op 2 aspecten die invulling geven aan het hoofddoel stad-landverbanden: 1 gezondheid en 2 circulaire economie. Beide thema's kunnen, mits gekoppeld aan het groenblauwe netwerk, bijdragen aan het verder profileren van de regio. Leader stimuleert daarbij vooral het particuliere initiatief.

Al deze visies en programma's stroken met de richting, die het Toekomstperspectief kiest of geven daar nadere invulling aan. Het is goed om er in de komende periode bij de verdere invulling van het uitvoeringsprogramma

op aan te sturen dat de energie verder wordt gefocust en gebundeld. De eindproducten en hun programma's zouden allemaal eenzelfde kant op moeten wijzen, dezelfde profilering en thematisering moeten nastreven en dezelfde sleutelprojecten en eerste stappen moeten benoemen.

Organisatie en financiering

Er is sprake van een tweetal kaders waarbinnen naar financiering voor de initiatieven en projecten kan worden gezocht.

1: Gebiedsconvenant Gouwe Wiericke

De provincie Zuid-Holland wil met de gemeenten die samen het Recreatieprogramma Groene Hart Zuid-Holland hebben opgesteld een convenant sluiten. Het convenant biedt 50% co-financiering voor projecten uit het programma. Rijn- en Veenstreek brengt projecten in die voortkomen uit het toekomstperspectief en ook een bijdrage leveren aan de doelen van het recreatieprogramma. De focus ligt daarbij op de voor de Rijn- en Veenstreek benoemde thematiek: waterrecreatie en molens.

2: Provinciale Uitvoeringsprogramma Groen (UPG)

De projecten met een meer landschappelijke doelstelling vallen onder de koepel van het provinciale UPG. Hier gaat het vooral om de realisatie van onderdelen van het Groen-blauwe Raamwerk als verbindende schakel voor recreatieve voorzieningen, attracties en activiteiten. Deze projecten kunnen onderdeel uitmaken van een gebiedsdeal (een pakket maatregelen waar gezamenlijk subsidie voor wordt aangevraagd) of zijn losstaande projecten waar een subsidie voor wordt aangevraagd. De focus van deze projecten ligt op realisatie van natuur, landschap en water. Daarnaast zijn er vanzelfsprekend de investeringsprogramma's van gemeenten, provincie en waterschappen waarin onderdelen van het Groen-blauwe Raamwerk zullen moeten worden opgenomen.

Natuur en natuurbeleving		
Initiatief	Betrokken partijen	Publiek / Privaat
Aanleg bijenlandschap in Zaans rietveld, Spookverlaat, Oostvaart, PCT terrein en het Bentwoud	Gemeente Alphen aan den Rijn	Privaat
Aanleg bloemrijke bermen langs fietspaden buitengebied	Gemeenten & ANV	Publiek
Aanleg natuurvriendelijke oever in agrarisch gebied	Agrarische natuurverenigingen	Publiek
Vergroting biodiversiteit in stad en dorp	Gemeente Nieuwkoop	Privaat
Herstructurering Gouwepolder		Publiek
Waterkwaliteitsverbetering van de Langerarse Plassen	Rijnland	Publiek
Waterkwaliteitsverbetering de Wilck		Publiek
Aanleg natuurgebied Ruygeborg (deels gerealiseerd)	Gemeente Nieuwkoop en provincie	Publiek
Inrichting weidevogelbeschermingsgebieden	Agrarische natuurverenigingen	Publiek
Inrichting akkervogelbeschermingsgebieden	Agrarische natuurverenigingen	Publiek
Natuurontwikkeling Bentwoud		Publiek
Natuurontwikkelingslocaties rond Kagerplassen en Braassemermeer	Gemeente Kaag en Braassem	Publiek

Water en waterrecreatie		
Aanleg tweede sluis Braassemermeer-Roelofarendsveen		Publiek
Ontwikkeling passantenhaven Leimuiden	PReT	Privaat
Zoeklocatie aanleg Drechtverbinding		Publiek
Bevaarbaar maken boezemkanalen		Publiek
Vaarverbinding Langerarse Plas en kanaal		Publiek
Vaarverbinding Zegersplas en Aarkanaal	Gemeente Alphen aan den Rijn	Publiek
Verbinding Zegersplas en centrum Alphen aan den Rijn via Kromme Aar	Gemeente Alphen aan den Rijn	Publiek
Verbetering Vaarnetwerk Boskoop		Publiek
Omleidingsroute Gouwe naar Oude Rijn voor pleziervaart		Publiek
Meije beter bevaarbaar voor sloepen	Gemeente Nieuwkoop / Waterschap	Publiek
Ontwikkeling Jachthaven Aarweide		Privaat
Ontwikkeling Jachthaven Alphen		Privaat
Ontwikkeling Jachthaven Boskoop		Privaat
Aanleg Sloepennetwerk		Publiek
Verbinding Rottezoom		Publiek

Recreatieve voorzieningen en routes		
Ontwikkelambtie Park Zegersloot	Gemeenten	Publiek
Poldervisie Hoogenwaardse en Achthovenerpolder		Privaat
Stad-landverbindingen Alphen aan den Rijn	Gemeenten	Publiek
Wandelknooppuntensysteem	Gemeenten	Publiek
Bentwoud Ontwikkeling	Provincie Zuid-Holland	Publiek
Ontwikkeling Kern Woerdense Verlaat (oude hollandse waterlinie)	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Aanleg Fietspad langs Zevenhovenseweg	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Aanleg boerenlandpaden	Gemeenten	Publiek
Aanleg vlonderpad Nieuwkoopse Plassen	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Ontwikkeling van de Gnephoeck	Gemeente Alphen aan den Rijn	Publiek
Aanleg Maximabrug	Gemeente Alphen aan den Rijn	Publiek
Aanleg brug over Aarkanaal	Gemeente Alphen aan den Rijn	Publiek
Recreatieve verbinding Rottezoom	Gemeenten	Publiek
Ontwikkeling Goybos		Publiek
Samenwerkingsverband Vrijtijdslandschappen	ANWB, Servicenetwerk, Lokale ondernemers, Nationale landschappen	Privaat
Natuurbelevingstuin Roelofarendsveen		Privaat
Bezoekerscentrum Nieuwkoopse plassen	Natuurmonumenten	Privaat
Infocentrum A4		Publiek
Doorontwikkeling Bentwoud na 2016	Provincie Zuid-Holland	Privaat
Aanleg fietsverbinding tussen kernen Roelofarendsveen en Leimuiden		Publiek
Aanleg fietspad tussen Leiden en Roelofarendsveen		Publiek
Verbreiding sierteelt Boskoop (recreatie bij de teler)	Diverse kwekers	Privaat
Ontwikkeling Wierickerschans		Publiek
Aanleg van waterberging en recreatiemilieu	Waterschap	Publiek

Infrastructuur en verstedelijking		
Natuurcompensatie voor verdubbeling n207 tussen Alphen aan den Rijn en Roelofarendsveen	Gemeenten	Publiek
Herinrichting n209 naar duurzaam veilig	Gemeenten	Publiek
Herinrichting Noordse Buurt	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Herinrichting Paradijsweg	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Ontwikkellocaties Braassemerland, Woubrugge, Leimuiden	Gemeente Kaag en Braassem	Publiek
Ontwikkeling landgoed Langerarse Plassen	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Ontwikkeling landgoed Nieuwveen		Privaat
Ontwikkeling landgoed omgeving Zegersplas		Privaat
Ontwikkeling landgoed Bentwoud		Privaat
Bouwplan Zuidhoek	Gemeente Nieuwkoop	Publiek
Ontwikkeling Langeraar Oost	Gemeente Nieuwkoop	Publiek

Opsomming van alle initiatieven

Colofon

Het Toekomstperspectief voor de Rijn- en Veenstreek is opgesteld in opdracht van de gemeenten Alphen aan den Rijn, Kaag & Braassem en Nieuwkoop met bijdragen van de Provincie Zuid-Holland door H+N+S Landschapsarchitecten.

Samenstelling kaartbeelden en teksten

Jandirk Hoekstra (H+N+S Projectleider)
Inge Kersten (H+N+S landschapsontwerp)

Eindredactie

Jandirk Hoekstra

Vormgeving en lay-out

H+N+S

Foto's en afbeeldingen

H+N+S Landschapsarchitecten
Gemeente Kaag & Braassem,
Gemeente Alphen aan den Rijn
Gemeente Nieuwkoop
Jan van Rijn fotografie
Gert-Jan Pieterse

Projectteam

Anke van der Leek-Krieger, projectleider (Gemeente Alphen aan den Rijn)
Daniëlle van den Berg (Gemeente Alphen aan den Rijn)
Alexander Ditmer (Gemeente Alphen aan den Rijn)
Joël Eichler (Gemeente Kaag & Braassem)
Gert-Jan Pieterse (Gemeente Nieuwkoop)

projectnummer 2001

Amersfoort, september 2015

© H+N+S (2015) Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en / of openbaar gemaakt mits de bron wordt vermeld.

Aanwezigen werkbijeenkomst 18 november 2014

wethouder Y. Peters	Gemeente Kaag en Braassem
dh. Bart Kempers	Kempers Princessepaviljoen
dh. Bouw van Wijk	Ondernemersvereniging Kaag en Braassem Oost
dh. Marc Laman	Erfgoedhuis Zuid-Holland
dh. Joost van Beek	Stichting Landschapsfonds Alphen
mevr. Fien Verbij	ANV Weide en Waterpracht
dh. G. Brouwers	VWG Koudekerk Hazerswoude
dh. J. Kranenburg	GPNN, Gebruikersbelang Plassengebied Nieuwkoop/Noorden
dh. P. Groen	GPNN, Gebruikersbelang Plassengebied Nieuwkoop/Noorden
dh. Juriaan van Leeuwen	Natuurmonumenten
dh. Jan Moerbeek	VVV Boskoop/Boskoop promotie
dh. Jan de Rijk	De Veenweiden
dh. Robert van der Jagt	Dorpsraad "Rondom de Plassen" voorzitter werkgroep Natuur, Recreatie en Water
dh. N.C. Barendregt	LTO contactpersoon
dh. Han Hendrickx	PreT
dh. Kees Verdouw	Provincie Zuid-Holland
dh. Fred Booy	Kweker Boskoop
dh. Stefan Wijffe	Watersnip Advies
mevr. Lizet Keyzers	Gemeenteraadslid SBN
dh. Marcel van Beek	Jeu de Boer
mevr. Marianne Vogelaar	Jeu de Boer
dh. Van Dijk	Vereniging Behoud van het open landschap
dh. Van de Meent	Vereniging Behoud van het open landschap
Suzanne van Loen	
Gert-Jan Pieterse	Gemeente Nieuwkoop
dh. J. Roelofs	Dorp, Stad en Land
dh. Joost van Beek	SLA
wethouder G. Elkhuizen	Gemeente Nieuwkoop
burgemeester F. Buijsert	Gemeente Nieuwkoop
K.L. Barendregt	LTO
Daniëlle van den Berg	Gemeente Alphen aan den Rijn
Alexander Ditmer	Gemeente Alphen aan den Rijn
Anke van der Leek-Krieger	Gemeente Alphen aan den Rijn
Jandirk Hoekstra	H+N+S
Inge Kersten	H+N+S

Aanwezigen bijeenkomst met stakeholders 20 januari 2015

Han Hendrickx	PreT
Fien Verbij	ANV
Jan Moerbeek	VVV Boskoop
Wytze Dassen	Hoogheemraadschap
Sofie de Groot	Hoogheemraadschap
Fred Booy	landschapsdeskundige en schouwenman uit Boskoop
Jessica van der Geer	Kaag en Braassem promotie
Esther Draijer	Stichting Promotie Kaag en Braassem
Jaap Brouwer	opdrachtnemer watervisie Alphen
Dhr. J. Kranenburg	
Dhr. Groen	voorzitter gebruikersbelang Plassengebied Nieuwkoop (GPN)
Kees Verdouw	Provincie Zuid Holland
Daniëlle van den Berg	Gemeente Alphen aan den Rijn
Alexander Ditmer	Gemeente Alphen aan den Rijn
Anke van der Leek-Krieger	Gemeente Alphen aan den Rijn

Joel Eichler	Gemeente Kaag en Braassem
Jandirk Hoekstra	H+N+S
Inge Kersten	H+N+S

Aanwezigen werkbijeenkomst 11 februari 2015

wethouder Y. Peters	Gemeente Kaag en Braassem
wethouder G. Elkhuizen	Gemeente Nieuwkoop
burgemeester F. Buijserd	Gemeente Nieuwkoop
wethouder K. van Velzen	Gemeente Alphen aan den Rijn
dhr. B. Kempers	Kempers Princessepaviljoen
dhr. B. Verkleij	ANV De Hollandse Venen
mevr. C. van den Berg	ANV Hollandse Venen
dhr. J. van Leeuwen	Natuurmonumenten
dhr. R. van der Jagt	Dorpsraad "Rondom de Plassen" voorzitter werkgroep Natuur, Recreatie en Water
mevr. L. Keyzers	Dorpsraad "Rondom de Plassen"
dhr. K. Verdouw	Provincie Zuid-Holland
dhr. J. de Rijk	Stichting bezoekerscentrum de Veenweiden
dhr. H. Hendrickx	Stichting bezoekerscentrum de Veenweiden
dhr. F. Booy	Kweker Boskoop
dhr. M. van Beek	Jeu de Boer
mevr. M. Vogelaar	Jeu de Boer
dhr. J. Veraart	Vereniging Behoud van het open landschap
dhr. H. van Dijk	Vereniging Behoud van het open landschap
dhr. J. van Beek	SLA
dhr. P. Bollen	
W. ter Haar	
mevr. F. Verbij	ANV Weide en Waterpracht
dhr. K. Barendrecht	LTO
dhr. B. Roest	LTO
Gert-Jan Pieterse	Gemeente Nieuwkoop
Anke van der Leek-Krieger	Gemeente Alphen aan den Rijn
Jandirk Hoekstra	H+N+S
Inge Kersten	H+N+S

Toekomstperspectief
Landschap Rijn- en Veenstreek
september 2015

Groene Hart Zuid-Holland

Programma Recreatie

Gouwe Wiericke – Krimpenerwaard – Rijn- en Veenstreek

15 juli 2015

Colofon en verantwoording

Titel	:	Programma en Uitvoeringsprogramma Recreatie 'Groene Hart Zuid-Holland'
Opdrachtgever	:	F. Buijserd, bestuurlijk trekker en tevens burgemeester gemeente Nieuwkoop
Opdrachtnemer	:	gemeenten Alphen a/d Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Kaag en Braassem, Krimpenerwaard, Nieuwkoop en Waddinxveen
Datum	:	23 maart 2015/1 juni 2015
Projectomschrijving	:	Programma en uitvoeringsprogramma opgesteld op basis van een scrum. De deelnemende gemeenten hebben als ambitie het Groene Hart Zuid-Holland te versterken op het vlak van herkenbaarheid, bereikbaarheid, beleefbaarheid en gastvrijheid.
Partners	:	Provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap van Rijnland, Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard, Stichting Groene Hart, Groen Alliantie, Struinen en Vorsen, Natuurmonumenten, Programmabureau Groene Hart, Ondernemersplatform Hollandse Plassen, Platform Recreatie en Toerisme, Promotieteam Uit in de Waard, Jeu de Boer, Gebruikersplatform Nieuwkoop en Noorden.
Opgesteld door	:	Danielle van den Berg, Eke Vos, Esther Kool, Freerk Kiesow, Henny de Jong, Joël Eichler, Koos Alebregtse en Paula Valkier/Wiecher Elkink.
Klankbord	:	Hans Bor (Provincie Zuid-Holland)
Begeleiding door	:	Hans van der Meulen, scrummaster

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	De Randstad zien – Groene Hart Zuid-Holland beleven	4
1.2	Een oer Hollands landschap	4
1.3	Trends en ontwikkelingen	5
1.4	Investeren in de recreatieve hoofdstructuur	5
2	Visie en doelen	6
2.1	Uitgangspunten	6
2.2	Doelstelling	7
2.3	Samenhang met andere regioprogramma's	8
3	Strategie	8
3.1	Regio-iconen	9
3.2	Stad-land relaties	10
3.3	Gastvrijheid	10
4	Uitvoeringskader en-organisatie	11
4.1	Vooruitblik uitvoeringsorganisatie	11
4.2	Regionale samenwerking en promotie	15
5	Financiering	15
6	Risico's	16
Bijlagen		
1.	Kaart en toelichting recreatieve hoofdstructuur Groene Hart Zuid-Holland	18
2.	Uitvoeringsprogramma 2016 – 2021	

1 Inleiding

1.1 De Randstad zien – Groene Hart Zuid-Holland beleven

Met het programma Recreatie Groene Hart Zuid-Holland hebben de regiopartners in de gebieden Gouwe Wiericke, Krimpenerwaard en Rijn- en Veenstreek een belangrijke bouwsteen voor de nieuwe gebiedsovereenkomst 2016-2021 geleverd, waarmee de recreatie – en toerismesector in dat gebied de komende jaren een sterke impuls kan krijgen. De basis hiervoor is het besef, dat de regiegemeenten over een tal van waardevolle cultuurlandschappen, stads- en dorpsgezichten, historische kernen, natuurgebieden, veenplassen en vaarwegen beschikken, maar dat de hierachter schuilgaande toeristische potenties tot op heden nog onvoldoende worden benut.

De gemeenten Alphen aan den Rijn, Bodegraven-Reeuwijk, Kaag en Braassem, Krimpenerwaard, Nieuwkoop en Waddinxveen zijn ervan overtuigd, dat juist in het Groene Hart van de Randstad goede kansen en mogelijkheden bestaan om de recreatie- en toerisme sector in het Groene Hart te versterken. Daarbij bieden zij een passend antwoord op de aanhoudende vraag naar vrije tijdsvoorzieningen, rust en ruimte vanuit het stedelijke gebied rond Amsterdam, Den Haag, Leiden, Rotterdam, Utrecht en de Drechtsteden.

“Het Groene Hart is het ‘central park’ voor de stedeling. De binnentuin van de Randstad.”
Ondernemersplatform Hollandse Plassen (OPHP), Jaap Brouwer

Om dit doel te bereiken hebben deze gemeenten gezamenlijk een programma Recreatie ontwikkeld. Dit programma is opgesteld tijdens een scrum van twee weken waarbij de vakexperts dagelijks bijeenkwamen. Het resultaat is een daadkrachtig recreatieprogramma dat een belangrijke impuls geeft aan de bereikbaarheid en beleefbaarheid van een tal van toeristische attracties. Bovendien realiseert dit deelprogramma een grotere samenhang in de regionale routestructuren. Door te kiezen voor de naam ‘Groene Hart Zuid-Holland’ geven we tevens ook aan dat omliggende Groene Hart-gemeenten de mogelijkheid hebben om ook aan het programma deel te nemen.

1.2 Een oer Hollands landschap

Het Groene Hart Zuid-Holland biedt de Randstad een uniek en aantrekkelijk, groen uitloopgebied. Nergens anders in Europa is op een dergelijke grote schaal een combinatie te vinden van uitgestrekte open veenweidepolders, veenplassen, droogmakerijen en karakteristieke stads- en dorpsgezichten. Kortom: het Groene Hart Zuid-Holland kan gezien worden als een oer Hollands landschap. Door zijn afmetingen is deze regio het grootste Nationaal Landschap van Nederland en heeft zodoende vergelijkbare toeristische potenties als andere sterke toerisme regio's zoals het plassen- en merengebied van Friesland, de Zeeuwse Delta, de bosrijke Veluwe of het Limburgse heuvellandschap.

“Het Groene Hart is uniek vanwege de nabijheid van weids groen en het Hollands landschap.”

Jeu de Boer – Hazerswoude-Dorp, Marcel van Beek en Marianne Vogelaar

Om de kansen en potenties op het vlak van recreatie en toerisme beter te kunnen benutten, hebben de betrokken Groene Hart-gemeenten een regionaal recreatieprogramma ontwikkeld, waarmee de herkenbaarheid, bereikbaarheid, beleefbaarheid en gastvrijheid van het Groene Hart wordt versterkt.

1.3 Trends en ontwikkelingen

De bijzondere landschappelijke kwaliteiten van het Groene Hart en de centrale ligging in de Randstad bieden groeikansen voor zowel dag- als verblijfsrecreatie. Daarbij kan de regio niet alleen van algemene trends profiteren zoals de groei van de mobiliteit, de “vergrijzing” van de samenleving of het toenemende bestedingspotentieel. Ook nieuwe mogelijkheden ontstaan door:

- investeringen in onderbenutte marktsegmenten zoals water- en natuurrecreatie;
- de herwaardering van recreatiearrangementen met culturele of historische accenten;
- de toenemende waardering voor authentieke kleine verblijfsvoorzieningen (zoals bed & breakfast);
- verbreding van de agrarische bedrijfsvoering met recreatieve activiteiten;
- de toename van internetgebruik aan zowel de zijde van de consument als aan de kant van de recreatieondernemer (zoals oriëntatie m.b.v. het internet, online-bookings- en betalingsverkeer en recreatievoorzieningen met digitale infrastructuur).

1.4 Investeren in de recreatieve hoofdstructuur

Het hoofddoel van het programma Recreatie is zoals eerder vermeld de verbetering van de herkenbaarheid, de bereikbaarheid, de beleefbaarheid en de gastvrijheid van het Groene Hart in Zuid-Holland. De focus ligt daarbij op het versterken van de recreatieve hoofdstructuur van deze regio en de stad-landverbindingen.

“Het Groene Hart is te versnipperd. Profilering is belangrijk.”

Programmabureau Groene Hart, Henk van Kessel

Deze hoofdstructuur laat zich duidelijk zien door het enerzijds een noord/zuid (Amstel – Gouwe – Vlist) en het anderzijds oost/west (Oude Rijn) lopend vaarwegennet. Dit waternetwerk verbindt de vier deelgebieden van het Groene Hart met elkaar. Dit zijn:

1. Het **plassen-, molen- en polderlandschap** van de gemeenten Nieuwkoop en Kaag en Braassem. Dit landschap biedt recreatiemogelijkheden voor zowel de actieve als passieve recreant. Zo vormt het natuurgebied Nieuwkoopse Plassen een uitstekende plek voor de extensieve waterrecreatie. Tot de mogelijkheden behoren kanoën of varen met een fluisterboot. Daarentegen is het Braassemermeer juist geschikt voor de intensieve watersport. Hier kan de recreant, naast het zeilen, ook wakeboarden en motorboot varen.

Daarnaast kenmerkt dit noordelijk deel van het Groene Hart zich door typerende waterstaatkundige elementen als molens, sluizen en dammetjes. Voor dit type dagrecreatie kan de recreant de Molenviergang in Aarlanderveen bezichtigen of de molenensembles van de dorpen Rijpwetering en Oude Ade.

2. De **kaas- en erfgoedstreek** tussen de Oude Rijn en de Hollandsche IJssel. Deze streek onderscheidt zich door de talrijke erfgoediconen en cultuurlandschappen in de regio. Ze zijn het gevolg van een in Europees verband unieke ontginningsgeschiedenis, terug te vinden in het Limes-erfgoed. Langs deze linie vindt de recreant cultuurhistorische waardevolle landschappen zoals de Oude Hollandse Waterlinie, de stads- en dorpsgezichten van Gouda, Schoonhoven en Bodegraven en het sierteeltlandschap van Greenport Boskoop. Ook erfgoediconen als Fort Wierickerschans, Castellum Nigrum Pullum en het Archeon zijn hier te vinden. Centraal in deze streek ligt de historische kern van het Groene Hart, de stad Gouda, die nu reeds een verblijfskarakter heeft en met zijn internationale reputatie en de merken kaas, kaars en Sint Jan een belangrijke plaats inneemt in het regionale recreatiebeleid
3. Het kleinschalige **landschap met ambachten en kunst** van de gemeente Krimpenerwaard. Dit deel van het Groene Hart onderscheidt zich door het unieke slagenlandschap met als parel Zilverstad Schoonhoven. Ondernemerschap, kunst en ambacht gaan hier hand in hand.
4. De verbindingen tussen **stad en platteland** vanwege de samenhangen die er zijn tussen de (oude) stads- en dorpscentra en het platteland. Grote “trekkers” zoals de (historische) kaasmarkten, Avifauna en Archeon kunnen worden benut om ook de aandacht te vestigen op het beleefbare platteland om de hoek. Het nu reeds drukbezochte recreatiegebied Reeuwijkse Hout biedt door zijn voorzieningencluster en de concrete uitbreidingsplannen een prima uitvalsbasis om verblijf, plattelandsbeleving, plassenervaring en het ondergaan van de historiciteit van Gouda te verbinden.

Deze structuur vormt samen de recreatieve hoofdstructuur en biedt een handvat om de positie als ‘tuin van de Randstad’ te benutten en te optimaliseren. Voor nadere toelichting over de recreatieve hoofdstructuur verwijzen we u naar bijlage 1.

2 Visie en doelen

2.1 Uitgangspunten

Het programma Recreatie Groene Hart Zuid Holland gaat uit van de visie dat het Groene Hart bij uitstek een gebied is om te zien, te doen en te beleven, omdat:

- Het Groene Hart bestaat uit een aantal veelzijdige natuur-, recreatie- en cultuurlandschappen om te **zien**;
- Het Groene Hart nodigt uit om te **doen**, om te fietsen, te wandelen en te varen;
- Het Groene Hart biedt een cultuurhistorische en landschappelijke **beleving** in de stad en op het platteland.

De missie van dit programma is als volgt: "Het Groene Hart biedt een *unieke* beleving van het *Hollands* landschap tussen de grote steden van de Randstad." Dit gebied is uniek, vanwege de samenstelling van het landschap en de erfgoedbeleving. Daarnaast biedt dit gebied een typisch Hollands landschap, wat de recreant terug kan zien in de molens, de kaasmakerijen, de monumentale boerderijen en ontginningslandschappen met hun kenmerkende verkavelingspatronen.

"Het is belangrijk te denken vanuit de recreant. Hoe zou zijn / haar dag in het Groene Hart eruitzien?"

Natuurmonumenten, Juriaan van Leeuwen

Bovenstaande visie en missie leiden tot een gemeenschappelijke ambitie voor dit programma. Uitgangspunten hiervoor zijn 'vindbaar, bereikbaar, beleefbaar en gastvrij'. Het Groene Hart is in 2021 een recreatief aantrekkelijk gebied dat goed te bereiken is vanuit de Randstad en door zijn veelzijdigheid het beleven waard is.

2.2 Doelstelling

Het programma Recreatie heeft als doelstelling het verbeteren van de toegankelijkheid en de beleefbaarheid van het gebied, zodat er in het Groene Hart als geheel **1,5 miljoen extra bezoekers** in 2021 aangetrokken kunnen worden. Ter vergelijking, in de periode mei 2013 tot en met april 2014 trok het recreatiegebied het Reeuwijkse Hout 2.563.680 bezoekers, waarvan 336.000 unieke bezoekers, terwijl het voorzieningenniveau nog in ontwikkeling is (restaurant, duikschool, verblijfsrecreatie enz). Door de versterking/uitbreiding van de verblijfsfaciliteiten biedt dit gebied een goede uitvalsbasis. Het nabijgelegen Bezoekerscentrum Nieuwkoopse Plassen trok in dezelfde periode 'slechts' 19.500 bezoekers. Hieruit concluderen de regiogemeenten dat het Groene Hart al een groot aantal bezoekers trekt, maar dat deze bezoekers nog onvoldoende bewust zijn van de overige recreatiegebieden in het Groene Hart. Dit moet én kan beter. Vandaar dat dit recreatieprogramma de volgende doelstellingen nastreeft:

- Vergroten van de vindbaarheid, zowel online (internet, sociale media) als offline (bewegwijzering, folders en bebording);
- Verbeteren van de bereikbaarheid van het gebied voor recreanten door een knelpuntenonderzoek in te stellen naar de bestaande fiets-, wandel- en OV-routes. Het is met name van belang de verbinding met het openbaar vervoer tussen de (metropool)stad en het platteland te optimaliseren;
- Beleefbaar maken van cultuurhistorie, landschap en natuur;
- Geven van bekendheid aan het Groene Hart Zuid-Holland als recreatief aantrekkelijk gebied binnen het Groene Hart. Deze regio kan dienen als 'binnentuin van de Randstad' voor alle inwoners van de Randstad en omstreken;
- Creëren van samenhang tussen de diverse identiteiten in het gebied door relaties te leggen tussen stad en platteland, natuur en landschap, recreatie en cultuur en natuur en educatie;
- Het creëren van goede verbindingen naar belangrijke recreatieve ontwikkelingen of locaties in aangrenzende gebieden zoals de Vinkeveense Plassen, de Utrechtse Heuvelrug of het Bentwoud.

- Daarbij is het raadzaam de bestaande parels in het Groene Hart die mogelijkheden bezitten om beleving en recreatie te verbinden, als ‘stepping-stones’ te benutten. Te denken valt aan Reeuwijkse Hout, de Nieuwkoopse Plassen, de Kaag en het Weegje.
- Het creëren van hoogwaardige langzaam verkeersverbindingen met de achterliggende agglomeraties Rotterdam, Den Haag en Utrecht.
 - Gastvrijheid door meer samenwerking tussen ondernemers, recreatieve platformen en organisaties.

2.3 Samenhang met andere regioprogramma's

Met het programma Recreatie streven de regiogemeenten naar een uitvoeringskader vanuit een regionaal ontwikkelingsperspectief. De nadruk van het programma ligt daarom niet op een groslijst van lokale vrijetijdsprojecten maar op recreatieambities, die de schaal van een enkele gemeente overstijgen.

“Bekijk het Groene Hart niet alleen vanuit de gemeente, maar juist vanuit een regionaal oogpunt.”

Promotieteam Uit in de Waard, Teus Hoogerwaard

Het vorenstaande betekent niet dat met het uitvoeringsprogramma een hele reeks aan nieuwe projectvoorstellen wordt ontwikkeld. In veel gevallen gaat het om de nadere uitwerking van reeds bestaande initiatieven of ideeën, enkel nu in een regionale context. Om doublures te vermijden zal daarbij afstemming plaatsvinden met projecten in een andere bestuurlijke of organisatorische context waaronder de projecten in HOREO-verband (Hollandse Oude Rijn en Omgeving), Rijn- en Veenstreekverband of Midden-Hollandverband. De Limes en de Oud-Hollandse Waterline doorkruisen het gebied. Waar mogelijk wordt ook samenwerking gezocht met de “erfgoedlijnen”

In vergelijking met eerdere programma's is het voorliggend recreatieprogramma zeker vernieuwend te noemen, omdat er tot dusver nog geen overkoepelend programma is geweest voor een gebied met deze omvang. De schaalgrootte heeft een innoverende werking en is zeker niet in beton gegoten. Omliggende Groene Hart-gemeenten kunnen ook op een later moment alsnog aanhaken.

3 Strategie

Het hoofddoel van het programma Recreatie is het stimuleren en het versterken van de recreatieve hoofdstructuur van het Groene Hart Zuid-Holland en de profilering van de verschillende kenmerken en kwaliteiten in onze regio. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt in:

- Het plassen-, molen- en polderlandschap van de gemeenten Nieuwkoop en Kaag en Braassem;
- De kaas- en erfgoedstreek van de gemeenten Alphen a/d Rijn, Bodegraven-Reeuwijk en Waddinxveen;
- Het kleinschalige landschap met ambacht en kunst van de gemeente Krimpenerwaard;
- En bijzondere aandacht voor de historische centra Gouda en Schoonhoven.

“Richt je op de publiekstrekkers en / of aansprekende recreatieve thema's.”
Platform Recreatie en Toerisme, Han Hendriks

Voor de programmering van de hieraan verbonden recreatieprojecten en initiatieven hanteren de betrokken gemeenten drie hoofdthema's: herkenbaarheid in de vorm van **regio-iconen**, bereikbaarheid en beleefbaarheid, m.n. door een versterking dan wel completering van **stad-land verbindingen** en **gastvrijheid**. Een en ander zal hieronder nader worden toegelicht.

3.1 Regio-iconen

Kwaliteit:

Door de unieke ontstaansgeschiedenis omvat het veenweidelandschap in het Groene Hart een zeer breed scala aan cultuurlandschappen, erfgoediconen en toeristische trekpleisters met een landelijke en deels internationale bekendheid. Hiertoe behoren onder meer het Braassemermeer, de Natura 2000-gebieden bij de Nieuwkoopse Plassen en de Reeuwijkse Plassen, de Oude Hollandse Waterlinie inclusief Fort Wierickerschans en toeristische trekpleisters als Gouda en Schoonhoven Zilverstad, evenals voorzieningen als Avifauna en Archeon.

Doel:

De inzet van de regiogemeenten is een verbetering van de beleefbaarheid en toegankelijkheid van deze regio-iconen en de stimulering van een onderlinge wisselwerking. Daarbij kunnen grote publiekstrekkers profiteren van een doelgerichte merk- en marketingstrategie en investeringen in regionale evenementen of niche-activiteiten die tot een verbreding kunnen leiden van eigen recreatie-initiatieven. Omgekeerd kunnen “kleine” publiekstrekkers meeprofiteren van het vliegwieleffect dat van de grotere publiekstrekkers uit kan gaan. In de categorie “kleine” attracties vallen onder andere de bestaande recreatieplassen rondom Alphen a/d Rijn, Nieuwkoop en Kaag en Braassem en de toekomstige natuurgebieden van de Ecologische Hoofdstructuur.

Ambities:

- Het waarborgen en versterken van de promotie en het omliggende voorzieningenaanbod van de veen- en recreatieplassen in Alphen a/d Rijn, Nieuwkoop en Kaag en Braassem;
- Het stimuleren van cultuurhistorische initiatieven langs de Limes-linie en de Oude Hollandse Waterlinie en het bieden van ontwikkelingsruimte aan erfgoediconen zoals Fort Wierickerschans of publiekstrekkers als Archeon;
- Het waarborgen van ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatie- en toerismevoorzieningen in de Krimpenerwaard waaronder het Loetbos;
- Het investeren in een goede fysieke zichtbaarheid en herkenbaarheid van de regio-iconen en een sterke digitale profilering ervan;
- Het zoeken van koppelingskansen tussen regionale recreatie-evenementen (zoals de Maand van het Groene Hart en de Kaasmarkten) en de relevante erfgoed- en recreatie-iconen.
- Het versterken van de positie van (historische) kernen zoals Alphen, Gouda en Schoonhoven als verblijfslocatie met hotels, naast B&B accommodaties in de kleine kernen en op het platteland, als startpunt voor een (meer)daags verblijf voor de ontdekking van het Groene Hart.

3.2 *Stad-land relaties*

Kwaliteit:

De regio beschikt over een zeer uitgebreid stelsel aan water- en vaarwegen, waarmee in het verleden de bereikbaarheid en toegankelijkheid van veel cultuurlandschappen en erfgoediconen werd geborgd. Het betreft hierbij zowel de interne waterverbindingen in het Groene Hart als de bereikbaarheid vanuit de metropoolsteden Amsterdam, Rotterdam en Utrecht, de stedendriehoek Alphen - Gouda – Woerden of de Drechtsteden.

Doel:

De inzet van de regiogemeenten is zorgen voor een goede fysieke bereikbaarheid van het Groene Hart. Door een goede aansluiting van de interne netwerken op het OV en transferiapunten, wordt het gebied makkelijker bereikbaar.

Ambitie:

- De completering van bestaande routenetwerken, en waar noodzakelijk het herstel van historische routenetwerken voor wandelaars, fietsers en toervaartrecreanten;
- De koppeling van de recreatienetwerken met regionale OV-netwerken en knooppunten o.a. door realisatie van extra TOP's en transferia;
- De ontwikkeling van een kleinschalig netwerk aan steunpunten voor verhuur, verkoop en oplaadpunten voor de E-bike, step of solex en de koppeling met overstappunten en poorten van het Groene Hart.

3.3 *Gastvrijheid*

Kwaliteit

Het Groene Hart vormt door de grote afmetingen van het veenweidelandschap en de centrale positie binnen de Randstad het grootste Nationaal Landschap van Nederland. Mede door zijn afmetingen biedt het veel ruimte voor kleinschalige voorzieningen voor zowel voor de dagrecreatie als de verblijfsrecreatie (zie voorzieningen als de Groene Hart-logies).

Daarnaast is er volop ruimte voor authentieke vrijetijdsbesteding en/of evenementen met cultuurhistorische accenten.

Doel:

De inzet van de regiogemeenten is een specifieke verbreding en profilering van het recreatieaanbod te realiseren, zodat de regio als geheel en waar gewenst meer bezoekers kan trekken en vasthouden. Daarbij dienen de zichtbaarheid en herkenbaarheid van de regio te worden geborgd en dient de beeldkwaliteit te worden versterkt.

Ambitie:

- Ontwikkelen van regionale ondernemersnetwerken en regionaal ondernemerschap;
- Gebiedspromotie in combinatie met regiopromotie/citymarketing;
- Stimulering verblijfsrecreatie in samenwerking met “regionale” ondernemers en aansluitend op de bestaande mogelijkheden;
- Profilering van het evenementenaanbod;
- Versterking digitale promotie en het boeken van de online faciliteiten.

4 Uitvoeringskader en -organisatie

De recreatieve kwaliteiten, doelen en ambities in het Groene Hart Zuid-Holland zijn door de betrokken regiogemeenten in een uitvoeringsprogramma 2016-2021 vertaald. In dit uitvoeringsprogramma wordt een onderscheid gemaakt tussen kansrijke projecten op de korte termijn en strategische structuurversterkende investeringen met een langere voorbereidingsfase. Het spreekt voor zich dat het accent bij de prioritering van het programma vooral op initiatieven en projecten ligt, waarmee de recreatieve hoofdstructuur van het Groene Hart Zuid-Holland versterkt of beter benut kan worden.

Bij diverse partners is in de huidige situatie sprake van samenwerking met Groenalliantie. De Groenalliantie kan voor deelnemende gemeenten een rol spelen bij de uitvoering van programma, inclusief inbreng expertise/cofinanciering.

4.1 Vooruitblik uitvoeringsorganisatie

De regionale afstemming van het uitvoeringsprogramma vindt plaats in het kader van de samenwerkingsverbanden voor de veenweidegebieden Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard. De verwachting bestaat, dat voor beide deelgebieden een nieuw regionaal afsprakenkader overeen wordt gekomen, dat in Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard langs drie programmalijnen landbouw, natuur en recreatie wordt georganiseerd.

De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor een integrale aansturing van deze programma's ligt naar verwachting in de handen van een stuurgroep, bestaande uit bestuurlijke vertegenwoordigers van de betrokken gemeenten en de waterbeheerders van het Hoogheemraadschap van Rijnland, het waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden en het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard.

De ambtelijke ondersteuning van deze stuurgroepen zou naar mening van de regio door een programmamanager/programma adviesgroep gewaarborgd kunnen worden, waarin naast de programmamanager van de provincie Zuid-Holland ook de drie programmacoördinatoren van de deelprogramma's zitting hebben. De belangrijkste taken van dit programmamanager zijn:

- de onderlinge strategische afstemming van de drie deelprogramma's
- de coördinatie van financieringsafspraken die met overheidsbudgetten gedekt worden
- de voorbereiding van de besluitvorming in de stuurgroep.

Het programmamanager Gouwe Wiericke en de Programma Advies Groep Krimpenerwaard hebben zodoende een vooral strategisch karakter, terwijl de operationele, uitvoeringsgerichte coördinatie binnen de deelprogramma's zelf plaatsvindt. De deelprogramma's worden aangestuurd door een ambtelijke deelprogrammacoördinator en een bestuurlijke portefeuillehouder. De ambtelijke coördinatie van het uitvoeringsprogramma zal naar verwachting uit het totaalbudget van het deelprogramma Recreatie worden gedekt, waarbij de inspanning op 0,6 fte worden geraamd. Schematisch zien de organisatiestructuren van het programma Gouwe Wiericke en de Krimpenerwaard er als volgt uit (z.o.z.):

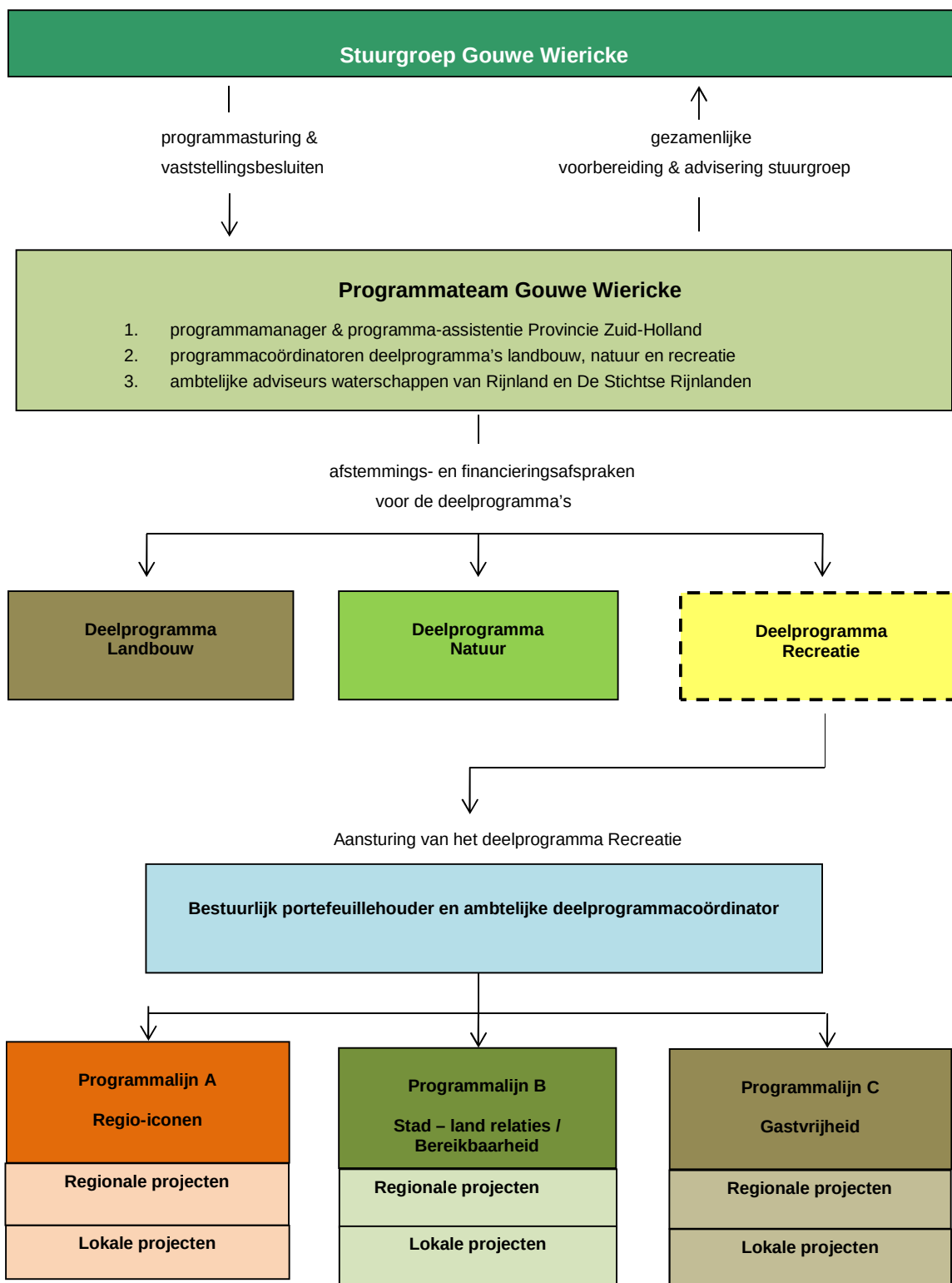

Fig. 1 Uitvoeringsorganisatie Gouwe Wiericke

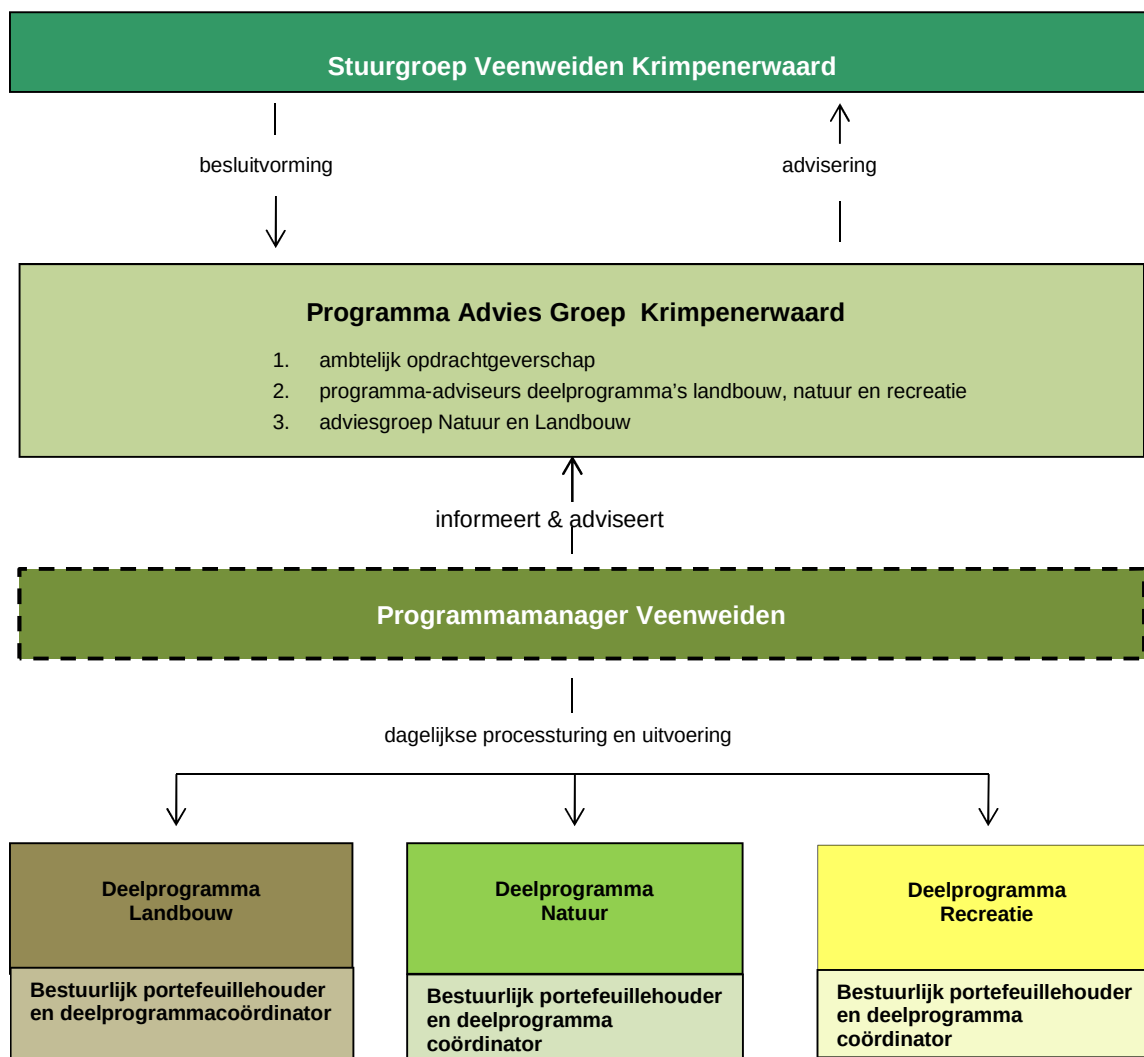

Fig. 2 Uitvoeringsorganisatie Krimpenerwaard

4.2 Regionale samenwerking en promotie

De inzet van het uitvoeringsprogramma is een versterking van de recreatieve hoofdstructuur in het Groene Hart Zuid-Holland. Het accent ligt daarbij op de werving van recreanten uit de Randstad. Maar ook (internationale) recreanten uit de regio Groot-Amsterdam willen we op termijn aantrekken om te recreëren in de binnentuin van de Randstad, het Groene Hart.

Een effectieve werving en duurzame binding van nieuwe recreanten vraagt zowel om een sterke merk- en marketingstrategie als een doelgerichte samenwerking tussen overheid, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven. Dit blijkt onder meer uit een steekproefsgewijze consultatie van gebiedspartijen, waaronder belangenorganisaties uit de recreatiesector, erfgoedstichtingen en verenigingen op het vlak van natuur- en landschapsbeheer. De consultatie heeft tot de conclusie geleid, dat van de overheden vooral commitment wordt verwacht op het vlak van strategische investeringen en ondersteuning. Daartegenover staat dat het bedrijfsleven bereid is te investeren in concrete uitvoeringsprojecten. Het is aan te bevelen langs deze lijn een structurele samenwerking op te bouwen en deze te voorzien van een passende promotie- en communicatiestructuur.

5 Financiering

De realisatie van het deelprogramma Recreatie heeft alleen kans van slagen als alle deelnemers en betrokken partijen bereid zijn in financieel opzicht bij te dragen aan het programma. De projecten die in het uitvoeringsprogramma zijn opgenomen, hebben nog niet allemaal een financiële vertaling gekregen. Dat heeft te maken met nader onderzoek en met de bestuurlijke trajecten die nog moeten worden afgelegd. Daarover moet op korte termijn meer duidelijkheid worden gegeven. Een volledig financieel plaatje is daarom niet beschikbaar. In deze fase kunnen we wel een indicatie geven van de investeringen en wat dat voor gevolgen heeft voor de bijdragen. De opzet die hierna volgt, dient daarom vooralsnog als een denkkader te worden gezien.

Als het uitvoeringsprogramma Recreatie Groene Hart Zuid-Holland volledig wordt uitgevoerd, dan kan daarmee een investering zijn gemoeid van circa € 6.000.000 (indicatief). Uitgaande van cofinanciering van 50 procent door de provincie, betekent dit dat de betrokken gemeenten voor de periode van 2016-2021 een gezamenlijke eigen bijdrage moeten waarborgen van minimaal € 3.000.000. In dit bedrag is geen rekening gehouden met mogelijkheden van de inzet van sectorale beheerbudgetten en mogelijke bijdragen van waterbeheerders of particuliere investeerders.

Financiering is, naast regionale projecten, mede afhankelijk van ingebrachte (lokale) projecten. Dat kan ook betekenen een investering in uren. Daarom is het belangrijk dat in het Uitvoeringsprogramma haalbare doelen zijn opgenomen die kans van slagen hebben.

Voor de individuele gemeenten kunnen de feitelijke kosten variëren omdat deze afhankelijk zijn van de omvang van de beoogde maatregelen, de omvang van de reeds gereserveerde budgetten of verschillen in begrotingskaders.

Economische motieven zijn mede leidend voor de keuze van de investeringen. Zoals bij de doelstelling is aangegeven is het uiteindelijke doel 1,5 miljoen extra bezoekers in 2021 in het Groene Hart te verwelkomen.

De vrije tijdseconomie krijgt een steeds grotere omvang en is dus een factor van betekenis. Echter, nog in onvoldoende mate in het Groene Hart Zuid-Holland. Dit programma biedt bij uitstek mogelijkheden om daar verandering in aan te brengen.

6 Risico's

Er is voor een goede uitwerking van dit deelprogramma een aantal risico's te onderscheiden. Het is belangrijk deze risico's in beeld te hebben en te werken aan het voorkomen of beheersen daarvan.

1. **Cofinancieringsvoorwaarden.** Het is belangrijk dat de voorwaarden, waaronder cofinanciering, passen bij de behoefte aan flexibiliteit in de uitwerking van het programma. Wanneer cofinanciering alleen mogelijk is onder strikte voorwaarden, zoals bij de huidige subsidieregelingen, kan het zijn dat projecten niet tot stand gebracht kunnen worden.

Vanuit het programma zullen daarom met de provincie duidelijke afspraken moeten worden gemaakt over de randvoorwaarden van de cofinanciering. De verantwoordelijkheid voor het toedelen van het cofinancieringsbudget moet aan het gebied worden toegekend.

2. **Bestuurlijk kader.** Door de opschaling van het oorspronkelijke gebied van Gouwe Wiericke naar een groter gebied ontstaat een netwerkvorm in de samenwerkingsstructuur. Dat kan leiden tot versnippering, doordat tussentijds bij deelnemende partijen de focus verandert en accenten verschuiven.

De oplossing ligt in het vastleggen van de inzet van de deelnemende gemeenten; de verwachtingen over ieders inzet goed managen. Een sterke projectorganisatie, bestaande uit een bestuurlijke en ambtelijke mix van de deelnemende gemeenten, zorgt voor het delen van de verantwoordelijkheid.

3. **Mismatch.** Uit de consultatie met ondernemers en maatschappelijke partners blijkt dat er buiten de overheden ook al veel gebeurt. Als we niet goed op de hoogte zijn van de behoeften en accentverschuivingen in het veld, sluiten onze projecten niet aan op de werkelijkheid.

Door regelmatig in overleg te treden met ondernemers en maatschappelijke partners dient de behoefte gepeild te worden zodat tijdig ingespeeld kan worden op veranderingen in de maatschappij. Commitment van de ondernemers is essentieel voor het slagen van dit programma.

4. **Regelgeving.** Particuliere initiatiefnemers hebben vaak de toestemming van de overheid nodig, zoals een bouwvergunning. De behoeften vanuit het programma kunnen anders zijn dan in onze ruimtelijke plannen zijn vastgelegd. Het risico is dat daardoor plannen niet tot stand komen die wel gewenst zijn.

Een van de thema's in dit programma is de bevordering van de verblijfsrecreatie in het buitengebied. Momenteel is dit nog niet overal mogelijk vanwege een beperkend bestemmingsplan. De Groene Hart-gemeenten willen zich sterk maken voor verblijfsrecreatie in het buitengebied en dit vereist bij sommige gemeenten op termijn een wijziging van het bestemmingsplan.

Doelen en ambities vanuit het programma moeten worden ingebed in de eigen organisatie, zowel bestuurlijk als ambtelijk. Collega's die zich bezig houden met vergunningen en bestemmingsplannen zullen regelmatig actief betrokken moeten worden in dit proces.

5. **Communicatie.** De doelstelling van dit programma is een recreatief aantrekkelijk gebied te creëren voor de eigen inwoners en de bewoners van de Randstad. Om dit te bereiken is herkenbare marketing en communicatie nodig. Uit gesprekken met de ondernemers blijkt dat het Groene Hart als merk nog niet voldoende bekendheid en inhoud heeft. De ambitie is een vindbaar en bereikbaar Groene Hart te realiseren. Daar waar gewenst en zinvol wordt aansluiting gezocht bij de samenwerking in Merk en Marketing.

Bijlagen

Bijlage 1: Kaart en toelichting recreatieve hoofdstructuur Groene Hart Zuid-Holland

Recreatieve hoofdstructuur

Het Groene Hart is te verdelen in drie deelgebieden:

1. Het waterrijke noorden met als iconen de plassen en de molens;
2. Het middengebied met zijn historische steden en kaas als belangrijke trekkers;
3. De zuidelijke waarden waar kunst, ambacht en het landschap voorop staan.

De recreatieve hoofdstructuur kenmerkt zich door een duidelijk herkenbaar noord/zuid en oost/west lopend hoofdvaarwegennet die als basis dient voor een fijnmazig onderliggend vaar-, fiets- en wandelnetwerk. Deze hoofdstructuur is de basis voor het ontwikkelen van voorzieningen en het verknopen van het netwerk met de metropoolsteden. Vanuit deze basis kunnen meer bezoekers het gebied in worden gehaald.

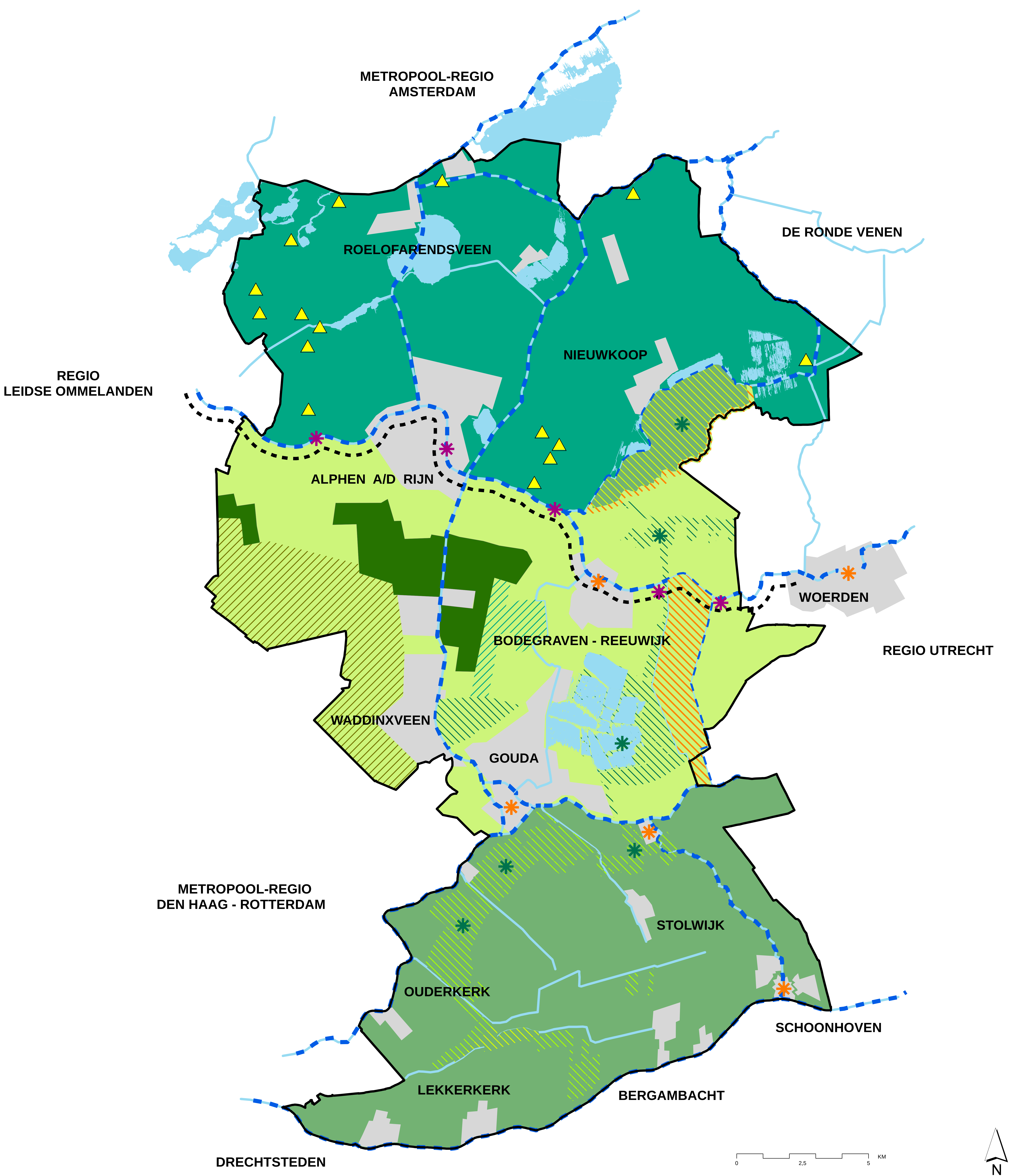
Iconen gekoppeld aan deze indeling zijn dan onder andere:

1. De Kagerplassen, Braassemermeer, Reeuwijkse Plassen, Westeinderplassen, Langeraarse Plassen, Nieuwkoopse Plassen en de molens in Kaag en Braassem en bij Aarlanderveen;
2. De historische steden Gouda en Oudewater en de kaasmarkten van Bodegraven, Gouda en Woerden;
3. De historische plaatsen Schoonhoven en Haastrecht en Leerdam en het landschap van Krimpenerwaard.

Naast deze iconen gekoppeld aan de drie deelgebieden zijn er ook iconen te koppelen aan een aantal thema's zoals natuur, cultuurhistorie en attracties.

<i>Natuur:</i>	Bentwoud, Ghoybos, Zegersloot, Nieuwkoopse Plassen, Weegje, Polder Bloemendaal, De Wilck;
<i>Cultuurhistorie:</i>	Oude Hollandse Waterlinie en de Limes; Loetbos en Berkenwoudse Driehoek; historische steden;
<i>Attracties:</i>	Kinderdijk, Archeon, Avifauna, winkelen in Gouda, slagenlandschap van de Krimpenerwaard.

Op de kaart zijn deze elementen terug te vinden als punt, lijn of gebied. De kaart geeft een indicatieve weergave van de indeling van het gebied, Groene Hart Zuid-Holland. Het is geen exacte weergave van de werkelijkheid. De kaart is bedoeld om de globale opbouw van het gebied te verhelderen.

RECREATIEVE HOOFDSTRUCTUUR GROENE HART ZUID-HOLLAND

Groene Hart - Identiteiten

- Programmagebied
- Plassengebied Kaag en Braassem - Nieuwkoop
- Veenweidegebied Oude Rijn - IJssel
- Kunst- en Ambachtstreek Krimpenerwaard
- Sierteeltlandschap Boskoop
- Stad of Dorpskern

Cultuur- en Erfgoedlandschappen

- Limesaanduiding
- Cultuurlandschap Middelburg en Tempelpolder
- Cultuurlandschap Weids Bloemendaal
- Cultuurlandschap Bentwoud
- Weidevogellandschap Krimpenerwaard - NNN
- Relicten of Kernen Veenboslandschap
- Waardevol Erfgoedlandschap

Erfgoediconen & Toervaartnetwerk

- Toervaartnetwerk Groene Hart Zuidholland
- Hoofdvaartenstelsel Westelijke Veenweiden
- Molenlandschap Nieuwkoop - Kaag en Braassem
- Natuuriconen EHS - Natura 2000
- Erfgoedlinie Oude Rijnzone
- Historisch Stads - en Dorpsgezicht

UITVOERINGSPROGRAMMA
RECREATIE GROENE HART ZUID-HOLLAND

GOUWE WIERICKE
KRIMPENERWAARD
RIJN- EN VEENSTREEK

Korte toelichting:

- Deze versie 5 van het Uitvoeringsprogramma Groene Hart Zuid-Holland is het resultaat van de inventarisatie door het scrumteam en bestuurlijke suggesties.
- In week 23 heeft het scrumteam een afrondend overleg gehad in het kader van de opstelling van het Uitvoeringsprogramma Recreatie Groene Hart Zuid-Holland. Dat heeft geresulteerd in een evenwichtig en samenhangend geheel van opgaven, verspreid over de jaren waarop de Gebiedsovereenkomst van toepassing is.
- Het Programma en Uitvoeringsprogramma Recreatie komen nog aan de orde in de bestuurlijke trajecten bij de deelnemende gemeenten. Daaraan gekoppeld de financiering van projecten (in hun eigen organisatie).
- De projecten in het Uitvoeringsprogramma zijn nog niet compleet. In de loop van het jaar worden deze verder ingevuld en aangevuld (factsheets).
- Het aantal regionale projecten (door 6 gemeenten) is vooralsnog als volgt onderverdeeld:
 - o 8 regionale projecten in de periode 2015-2017 € 1.650.000
 - o 2 regionale projecten in de periode 2017-2019 € 220.000
 - o 3 regionale projecten in de periode 2019-2021 € 850.000

10 juni 2015.

Algemeen hoofdthema

Projecten	Doel	Resultaat	Termijn	Prio	€
Algemeen hoofdthema 1 Profileren, visualisering & beleefbaarheid	Groene Hart Zuid- Holland herkenbaar en beleefbaar	Branding van de Regio door benoeming en profilering van de iconen	KT: 2016	Hoog / doorgaand proces	150.000
Algemeen hoofdthema 2 Nulmeting	Monitoring, meting en bijsturing van het aantal bezoekers	Inzicht in de bezoekers (effect vd marketing)	KT: 2015 / 2016	Hoog	Indicatie ca. 30.000

1. Regio-iconen					
Projecten	Doel	Resultaat	Termijn	Prio	€
Regiothema 1 Faciliteren regio iconen	Waarborgen ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatie en toerisme, investeren in een samenhangend stelsel van goede (fysieke) zichtbaarheid, herkenbaarheid en bereikbaarheid van de kleine en grote iconen	Ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatie en toerisme en een samenhangend stelsel van iconen dat goed zichtbaar, herkenbaar en bereikbaar is		Gemiddeld / doorgaand proces	
<u>Project KPW</u> Gebiedsmarketing Krimpenerwaard	Meer recreanten in het gebied	Een herkenbare en vindbare Krimpenerwaard als onderdeel van GH	KT: 2016 – 2018	Hoog, doorgaand proces	150.000
<u>Project KPW</u> Verbinding Kinderdijk – Schoonhoven	Meer recreanten het gebied in trekken	Een toeristische waterbus verbinding molens Kinderdijk – Zilverstad Schoonhoven	KT: 2017	Hoog	50.000
<u>Project AadR</u> Realisatie citymarketing	Website en andere middelen gericht op citymarketing van Alphen aan den Rijn	Identiteit van Alphen aan den Rijn waaronder stad- in het GH en Romeinse geschiedenis beter voor het voetlicht te brengen	MLT: 2016-2018	Hoog	PM

2. Stad – land relaties

Projecten	Doel	Resultaat	Termijn	Prio	€
Regiothema 1 Thema-routes	Meer en beter gebruik maken van de routenetwerken en voorzieningen	Beleefroutes maken in aanvulling op bestaande netwerken door het Groene Hart, o.a. ter versterking van de regio iconen	KT: 2015 -2017	Hoog	100.000
Regiothema 2 Digitaliseren route-informatie	Digitaliseren door middel van apps en informatie website	Digitaal vindbaar en overzichtelijk routenetwerk en regio iconen	KT: 2016	Hoog	75.000
<i>Project KPW</i> Themafiets- en wandelroute	Beter gebruik netwerken en voorzieningen	2 beleefroutes in Krimpenerwaard	KT: 2016-2017	Hoog	30.000
Regiothema 3 Bereikbaarheid	In kaart brengen en opheffen van knelpunten in de aanwezige routestructuren	Een compleet netwerk met aansluiting op het OV	KT	Hoog	500.000
Regiothema 4 Randstedelijke vaarrouthenetwerk	Projectvoorbereiding vaarverbinding tussen Drecht en Westeinderplassen, Rotte-Rijn en Rijn-IJssel	Uitgewerkte projectplannen.	2015-2017		50.000
<i>Project Rijn- en Veenstreek</i> Wandelnetwerk Rijn- en Veenstreek	Realisatie wandel- en knooppunten-systeem Rijn- en Veenstreek	Wandelknooppuntenetwerk in de Rijn- en Veenstreek	KT: 2015 - 2016	Hoog	100.000 100% financiering door prov.
<i>Project AadR</i> Fietspad Rietveldsepad – Ravelijnpad	Recreatieve fietsverbinding Rietveld naar Ravelijn	Verfijning fietsroutenetwerk	KT: 2015 - 2016	Laag	P.M. 100% financiering door prov.
<i>Project KPW</i> 6 ^e Boezemmolen Haastrecht	Molen en waterberging bezoekbaar en beleefbaar maken			2016-2017	Uitvoering start juni 2015, wordt nog gezocht naar aanvullende financiering van 400.000. De rest van het investeringsbedrag is beschikbaar
Regiothema 5 Oplaadpunten E-bike	Meer e-bikers naar gebied	Eerste aanzet tot netwerk van oplaadpunten in GH	KT 2017-2018	Hoog	100.000

<u>Project KPW</u> Wandelpooppunten netwerk	Meer gebruik voorzieningen en horeca	Verfijning wandelpooppunten - netwerk langs voorzieningen en horeca	KT: 2016-2018	Hoog	400.000
<u>Project K&B</u> Vaarweg Oude Ade	Doorvaarderbaar maken Oud Ade door opheffen obstakels als verbetering routenetwerk dat bijdraagt aan stad landrelatie tussen Rijnstreek en Leidse regio.	Draagt bij aan recreatieve vaarverbinding tussen Braassemermeer en Kagerplassen en doorvaarderbaar rondje Kagerplassen. Kan als historische vaarweg langs molen trekker zijn voor het gebied. Alternatief: doorvaarderbaarheid Zomersloot	MT: 2018-2020	Middel/ laag	100.000 – 200.000 (vervanging vaste brug) Particulier initiatief, Financiering nog niet geregeld
<u>Project WD</u> Fietspad Kleikade	Fietsverbinding richting Kleikade		KT: 2016		
<u>Project AadR</u> Verbetering bruggen en sluizen	Verbetering lokale doorvaarderbaarheid door middel van bruggen en sluizen	Uitbreiding vaarroutenetwerk	KT: 2016 - 2017	Middel	PM
<u>Project AadR</u> Uitbreiding ligduur	Verruiming ligduur (van 1 uur naar 3 uur) voor kortdurende passantenplaatsen	Meer aanlegplaatsen	KT: 2016 - 2017	Middel	PM
<u>Project NWK</u> Vereenvoudiging systematiek (vaar)vergunningen	Ontwikkeling vaarvignet (app) voor afgeven van vaarvergunningen	Vereenvoudigde wijze vragen en betalen vaarvergunningen	2015-2016	Hoog	50.000
<u>Project KPW</u> Kanoknooppunten	Aaneengesloten kanonetwerk in GH	Uitbreiding kano kanoknooppunten netwerk naar Reeuwijkse plassen en Nieuwkoopse Plassen	MLT: 2018	Laag	250.000
<u>Project K&B</u> Fietspad Oude Ade	Realisatie fietspad Leiderdorp- Oud Ade i.v.v. fietspad Boterhuispolder. Daarmee fiets verbinding tussen Leiden, Oud Ade en verdere landelijk gebied.	Completering routenetwerk en verbetering van stad-landrelatie loopt langs molen	MLT: 2018	Middel	1.800.000 Dekking vanuit prov. fietspaden-plan en mogelijk RIF

<u>Project K&B</u> Sluis Braassemermeer	Tweede sluis bij Braassemermeer waardoor polder Roelofarendsveen en omgeving bereikbaar wordt gehouden via het water. Draagt bij tot een verbinding tussen de polder en het meer	Tweede sluis zorgt voor betere bereikbaarheid (capaciteits problemen 1 ^e sluis). Hierdoor recreant beter bediend en kan gebruik worden gemaakt van voorzieningen in het centrum wat bijdraagt aan de gastvrijheid. Door opheffen knelpunt wordt ook de stad-land relatie verbeterd.	LT: 2022.	Hoog	2.000.000 Nog geen financiering, maar kan worden geregeld vanuit de gemeente vanwege gedeelde belang woningbouwontwikkeling
<u>Project AadR</u> Uitbreiding ligplaatsen	Uitbreiding ligplaatsen (ca. 70 – 80) in provinciale vaarwegen	Meer aanlegplaatsen	MLT: 2016 - 2020	Middel	PM
<u>Project NWK</u> Doorsteek Nieuwkoopse Plassen / rondje Meije	Optimaliseren bereikbaarheid Nieuwkoopse Plassen en realiseren koppeling tussen het landschap van de Meije en het erfgoed van de Hollandse Waterlinie	De Nieuwkoopse Plassen als icoon beter neer te zetten door betere aansluiting op de Meije	KT/MLT: 2016 – 2020	Hoog	P.M. Mogelijk 50% tlv UPG en 50% tlv gemeente. Overleg vindt plaats met prov.
<u>Project NWK</u> Ontwikkeling Langeraarse Plassen	Ontsluiting van de Langeraarse plassen om daarmee de stad-landverbinding over het water tussen Langeraar, Leiden en Alphen aan den Rijn te verbeteren	Waterrecreatie op de Langeraarse Plassen te verbeteren	LT: 2021	Hoog	P.M., in afwachting van resultaat onderzoek
<u>Project B-R</u> Kanoroutenetwerk Oude Rijn – IJssel	Kanoverbindingen tussen Bodegraven, Gouda en Reeuwijk en beeldbepalende elementen van het erfgoedlandschap (Fort – Waterlinie – Wierickes)	Regionaal netwerk 1. Bodegraven-Fort-Reeuwijk-Gouda 2. Fort-Hekendorp-Vlist-Nieuwerbrug 3. Greenport-Reeuwijk-Oud Bodegraven	KT: 2015 – 2017	Hoog	35.000
<u>Project B-R</u> Sloepenroute Rijn-IJssel	Herstel sluis-doorvaart t.h.v. gemaal Vlietkade	Vaarroute Zuid- en Noord-Holland-IJssel-Oude Rijn-Amstel	MLT: 2015-2025	hoog	Vergt lange termijn investering van 3.000.000
<u>Project B-R</u> Sloepenroute Gouda-Reeuwijk-Bodegraven	Aanpassingen langs Oude Reeuwijkseweg, aanpassing bruggen& Doorvaart	Completering vaarroute Rijn-IJssel	MT: 2017-2021	Gemiddeld	130.000

<u>Project BR</u> TOP Fort Wierickerschans	Knooppunt langs rondje Rijn-IJssel	Recreatieknooppunt met transferfunctie Wierickerschans	KT: 2015-2017	hoog	5.000
Regiothema 3 beleefbare natuur	Het faciliteren van het nieuwe en bestaande natuur toegankelijk en aantrekkelijk te maken	Uitnodigende natuurgebieden en natuurnetwerken in aanvulling op de realisatie van de natuuropgaven.	LT	Doorgaand proces	500.000
Regiothema 3A <u>Project B-R</u> Natuurnetwerkroute Fase 1: Abessinië	Recreatieve ontsluiting NNN (voorheen EHS)	Regionale verbinding Nieuwkoop-BR- Krimpenerwaard	KT: 2015-2017	Hoog- gemiddeld	100.000
Regiothema 3B <u>Project B-R</u> Natuurnetwerkroute Fase 2: Meijepolder	Recreatieve ontsluiting NNN (voorheen EHS)	Regionale verbinding Nieuwkoop-BR- Krimpenerwaard	MLT: 2017 – 2021	Gemiddeld	200.000
Regiothema 3C <u>Project Rijn- en</u> <u>Veenstreek</u>	Onderling verbinden natuurgebieden	Door middel van een groenblauw netwerk het verbinden van grotere en kleinere natuurgebieden in de Rijn- en Veenstreek	LT: 2017-2021	Hoog	300.000
<u>Project KPW</u> Beleef de natuur	Natuur beleefbaar maken voor kinderen	Aanleg 2 speelpolders	KT: 2016– 2018	Gemiddeld	70.000

3. Gastvrijheid					
Project	Doel	Resultaat	Termijn	Prio	€
Regiothema 1 verblijfsrecreatie	Faciliteren van initiatieven en experimenten voor het verhogen van het voorzieningen-niveau, de verblijfsrecreatie en de koppeling hiervan met het netwerk	Verblijfsmogelijkheden van de recreant in het Groene Hart worden verhoogd	LT	Doorgaand proces	Interne uren+ 50.000
<u>Project NK</u> Knooppunt Aarweide	Recreatief knooppunt met max. 500 ligplaatsen i.c.m. recreatiewoningen, Aquaverium, detailhandel en milieustation	Regioknooppunt dat kan dienen als rust voor de passerende recreant van het water en land	LT: 2021 en verder	Hoog	1.000.000 (particuliere investering)
Regiothema 2 Food, kleinschalige horeca en verhuurpunten	Faciliteren van initiatieven voor het verhogen van het voorzieningen niveau	Recreanten komen door het grote aantal voorzieningen eerder terug	MLT	Doorgaand proces	
Regiothema 3 Uitbreiding passantenplaatsen met voorzieningen	Gastvrijheid voor toeristen en recreanten door ligplaatsen nabij voorzieningen	Ligplaatsen bij centra voor horeca en winkels	Doorlopend	Hoog	1.500.000
<u>Project B-R</u> Passantenkade Bodegraven	Verruiming aanbod verblijfsrecreatie langs het regionale vaarrouthenetwerk	Completering voorzieningen langs routenetwerk Amstel-Rijn-IJssel	KT 2015 – 2017	Zeer hoog	600.000
<u>Project AadR</u> Ontwikkelen Park Zegersloot	Uitbreiding recreatieaanbod Zegersloot	Groter aanbod recreatieve voorzieningen dicht bij de stad	MLT: 2015 - 2020	Hoog	Particuliere middelen
<u>Project AadR</u> Bentwoud	Doorontwikkelen recreatieve aanbod Bentwoud	Groter aanbod recreatieve voorzieningen	MLT - LT: 2016 - 2026	Middel	Door prov ZH
Regiothema 4 Netwerken / bijeenkomsten	Aansluiten bij bestaande of in oprichting zijnde (kennis)netwerken	Ondernemers, overheid, onderwijs ontmoeten elkaar en bouwen netwerken op en zo mogelijk nieuwe samenwerkingsverbanden	KT/ MLT	Hoog	20.000
Project KPW Cursus gastheerschap + e-learning	Netwerk van ondernemers bouwen	Meer samenwerking tussen ondernemers en organisaties	KT/MLT: 2018, 2021	Hoog	60.000
<u>Project AadR</u> PRET netwerkbijeenkomst	Platform voor recreatieondernemers dat stimuleert en ontwikkelt	Meer arrangementen en samenwerkingsverband en tussen ondernemers	KT: ?	Doorgaand proces	Ureninzet 40 u/jr

Groslijst: projecten met een *wensstatus*, *lange termijn* of *financiering elders gevonden*

Project	Doel	Resultaat	Termijn	Status
<u>Project B-R</u> Servicepunt kleine recreatie Oude Rijn	verruiming aanbod verblijfsvoorzieningen	toename bezoekersaantallen	MT: 2015 - 2020	Middellange termijn
<u>Project B-R</u> Inundatieveld Oude Hollandse Waterlinie	beleving van de Oude Hollandse Waterlinie	aangepaste inrichting / beheer van enkele percelen en watergangen	MT: 2017 - 2021	particulier project met geraamde investeringsbehoefte € 100.000
<u>Project B-R</u> Recreatieknooppunt Fort Wierickerschans	versterking verblijfsrecreatie en waterbeheer rond Fort	recreatieknooppunt met breed functieaanbod	LT: 2015 - 2025	particulier project – te faciliteren via BP
<u>Project B-R</u> rustpunten, kleinschalige horeca buitengebied B-R	verruiming aanbod verblijfsvoorzieningen	toename bezoekersaantallen	LT: 2015 - 2025	particulier project – te faciliteren via BP
<u>Project B-R</u> Transferium Reeuwijkse Hout Entree Greenpark	verbetering routekwaliteit en voorzieningen	toename bezoekersaantallen	LT: 2015 - 2025	particulier project – te faciliteren via BP
<u>Project B-R</u> Themaroutes Groenalliantie	verbetering routekwaliteit	toename bezoekersaantallen	LT: 2015 - 2025	particulier project – te faciliteren via BP
<u>Project B-R</u> Jachthaven Oude Rijn / Versluisj-terrein	verruiming aanbod verblijfsvoorzieningen	toename bezoekersaantallen	LT: 2020 - 2025	particulier project – te faciliteren via BP
<u>Project B-R</u> Landschapssafari	verbreding landschapsbeleving en routeaanbod	toename bezoekersaantallen	LT: 2020 - 2025	particulier project – te faciliteren via BP
<u>Project K&B</u> Recreatie Oude Sluis			?????	Onbekend, geen prio
<u>Project AadR</u> Romeins scheepvaartmuseum	Realisatie romeins scheepvaartmuseum bij Archeon		2025	Limesprogramma
<u>Project WDV</u> Polder Bloemendaal	Stedelijk uitloopegebied		In uitvoering	Al in uitvoering
<u>Project KPW</u> Vaarroute Vlist	Verhogen bruggen in de Vlist		KT: 2017	<u>Project KPW</u> Vaarroute Vlist
<u>Project KPW</u> Stolwijkervaart	Doorvaarbaar maken bruggen Stolwijkervaart voor sloepen		MLT: 2018	In voorbereiding
<u>Project K&B/NWK</u> Drechtverbinding	Vaarverbinding tussen Drecht en Westeinderplassen		Uitvoeringsplan op langere termijn	10.000.000 tot 41.000.000
<u>Algemeen thema</u> Verbindingen naar recreatieve ontwikkelingen of locaties	Het creëren van goede verbindingen naar belangrijke recreatieve ontwikkelingen of locaties in aangrenzende gebieden zoals de Vinkeveens Plassen, de Utrechtse Heuvelrug, het Bentwoud. Tevens het creëren van hoogwaardig langzaam verkeer verbindingen met de achterliggende agglomeraties	Goede verbindingen naar recreatieve ontwikkelingen/ locaties en hoogwaardig langzaam verkeer verbindingen	PM	PM

	Rotterdam, Den Haag en Utrecht.			
--	------------------------------------	--	--	--